

AUKŠČIAUSIOJI
AUDITO INSTITUCIJA
NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽIŖTAMI

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

AR PROFESINIS MOKYMAS ORGANIZUOJAMAS EFEKTYVIAI

2020 m. sausio 31 d.

Nr. VAE-2

Valstybės kontrolės – aukščiausiosios valstybinio audito institucijos – pagrindinė funkcija – prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomi ir naudojami valstybės finansai ir kitas turtas bei kaip vykdomas valstybės biudžetas. Aukščiausioji audito institucija, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, siekia didinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir jo kuriamą naudą visuomenei, o savo darbui keldama aukščiausius kokybės reikalavimus – būti pavyzdžiu visam viešajam sektoriui.

Auditą atliko: Kristina Česaitienė (grupės vadovas), Agnė Griciuvienė, Ieva Zamarytė, Lina Grubevičienė, Virginija Balkojytė, Violeta Butkienė, Agnė Gaurilčikaitė, Vytenis Žukas, Viktorija Kavaliauskienė, Gitana Raginienė.

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito ir Švietimo ir mokslo komitetams, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	11
AUDITO REZULTATAI	13
1. PROFESINIO MOKYMO VALSTYBĖS FINANSUOJAMŲ VIETŲ PLANAVIMAS TURĖTŲ BŪTI AIŠKUS	13
2. REIKĖTŲ EFEKTYVINTI PRIEMONES, MAŽINANČIAS MOKINIŲ IŠKRITIMĄ IŠ PROFESINIO MOKYMO	16
2.1. Kasmet iš profesinio mokymo įstaigų vidutiniškai iškrenta 17 proc. mokinių	16
2.2. Neužtikrinama, kad daugiau skurdžiai gyvenančių ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įgytų kvalifikaciją	19
2.3. Pameistrystės plėtra turėtų būti spartinama siekiant valstybės tikslų	24
3. SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ STEIGIMO TIKSLAI GALI BŪTI NEPASIEKTI	25
3.1. Neužtikrinama, kad sektorinių praktinio mokymo centrų infrastruktūra naudotųsi kuo daugiau asmenų	26
3.2. 60 proc. profesinio mokymo įstaigų, turinčių sektorinius praktinio mokymo centrus, neuždirbo 10 proc. lėšų	27
3.3. Profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimas neorientuotas į efektyvesnį lėšų naudojimą	30
4. VISOS KOKYBĖS UŽTIKRINIMO GRANDYS TOBULINTINOS	33
4.1. Licencijos turėjimas nebūtinai rodo kokybę	34
4.2. Profesinio mokymo programų vertinimas stiprintinas	36
4.3. Kvalifikacijų pripažinimo sistema neveikia taip, kaip turėtų	38
4.4. Profesinio mokymo įstaigų ir kitų profesinio mokymo teikėjų veiklos išorės vertinimo sistema nesukurta	40
4.5. Profesinio mokymo įstaigos turėtų skirti daugiau dėmesio vidinei kokybei	41
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	42
PRIEDAI	48
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	48
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	50
3 priedas. Mokinių skaičiaus ir finansavimo (tūkst. Eur) kaita 2016–2018 m. profesinio mokymo įstaigose, vykdančiose pirminį profesinį mokymą	54

PAGRINDINIAI FAKTAI

 ~34 tūkst.

mokinių mokėsi valstybinėse profesinio mokymo įstaigose 2018 m.

 ~139 mln. Eur

yra visų valstybinių profesinio mokymo įstaigų finansiniai ištekliai 2018 m.

 1,9 proc.

mokinių 2018 m. mokėsi pameistrystės forma (siekis 2020 m. 20 proc.)

28 proc.

sumažėjo pirminio profesinio mokymo mokinių skaičius valstybinėse profesinio mokymo įstaigose 2016–2018 m.

17 proc.

mokinių kasmet 2016–2018 m. iškrito iš valstybinių profesinio mokymo įstaigų.

37 proc.

išaugo bendras plotas, tenkantis vienam mokiniui 2016–2018 m.

27 (iš 67)

valstybinėse profesinio mokymo įstaigose 2018–2019 m. nebuvo mokymų pameistrystės forma.

90 proc.

atvejų 2018 m. išduodant licenciją vykdyti profesinio mokymo programą ekspertinis vertinimas atliktas nevykstant į mokymo vietą.

SANTRAUKA

Audito svarba

Profesinio mokymo sistemos pagrindinis tikslas: sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi, bendruosius gebėjimus, padedančius asmeniui įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, mokytis visą gyvenimą, tobulinti ir keisti savo kvalifikaciją.

Profesinis mokymas yra ta švietimo grandis, kurioje jos dalyviai lanksčiausiai ir greičiausiai geba reaguoti į darbdavių poreikius bei kompetencijų trūkumą. Todėl profesinio mokymo įstaigos yra labai svarbios įgyvendinant strategijos „Lietuva 2030“ tikslą: sumani visuomenė – besimokanti visuomenė: moderni ir dinamiška, pasirengusi ateities iššūkiams ir gebanti veikti nuolat kintančiame pasaulyje. Siekiama, kad Lietuva pagal mokymosi visą gyvenimą rodiklį 2030 m. užimtų 18 vietą tarp 28 ES šalių (dabar yra 21). „Europa 2020“ siektina šio rodiklio reikšmė – 15 proc. Lietuvoje šis rodiklis 2018 m. buvo 6,6 proc. Jis nekito kelis metus, nors valstybė siekia¹, kad tęstiniame mokymesi dalyvautų bent 12 proc. gyventojų.

Europos Sąjungoje 48 proc. jaunuolių siekia mokytis profesinio mokymo įstaigose. Lietuvoje tik 27 proc. jaunuolių siekia įgyti kvalifikaciją kartu su viduriniu išsilavinimu, nors rinkoje jaučiamas įvairių sričių darbuotojų trūkumas.

Profesinį mokymą renkasi prasčiau besimokantys asmenys, dažnai iš skurdžiai gyvenančių šeimų². Skurdo rizikos lygis šalyje – 22,9 proc. Dėl to valstybinės profesinio mokymo įstaigos turėtų įtraukti į mokymo procesą socialiai pažeidžiamus asmenis, kad jie, baigę profesinio mokymo programas, įgytų kvalifikaciją, sėkmingai susirastų darbą ir savarankiškai išsilaikytų.

Siekdama įvertinti, ar įgyvendinant profesinio mokymo politiką užtikrinama profesinio mokymo kokybė ir pridėtinė vertė, aukščiausioji audito institucija atliko šios srities valstybinį veiklos auditą.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar profesinis mokymas organizuojamas efektyviai.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar užtikrinama mokymo įstaigų pridėtinė vertė įgyvendinant profesinio mokymo politiką;
- ar veiksmingai organizuojama profesinio mokymo įstaigų tinklo veikla;
- ar profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistema veiksminga.

¹ Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtinta Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, 1 priedas.

² MOSTA, Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2018.

Audituojamieji subjektai:

- Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, nes ji formuoja profesinio mokymo politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą;
- 67 valstybinės profesinio mokymo įstaigos, kurių steigėjas (savininkas) Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, nes jos įgyvendina profesinio mokymo politiką;
- Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, nes jis dalyvauja įgyvendinanti valstybinę profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą sistemų plėtros politiką;
- Užimtumo tarnyba, nes ji dalyvauja organizuojant, koordinuojant ir įgyvendinant bedarbių (ir įspėtų apie atleidimą iš darbo) profesinį mokymą.

Audituojamas laikotarpis – 2016–2018 m. Siekiant įvertinti tendencijas ir pokyčius, kai kuriais atvejais naudojome ir 2019 m. duomenis.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (50 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Profesinis mokymas organizuojamas nepakankamai efektyviai, kad visi įstoję mokiniai įgytų kvalifikaciją, leidžiančią tapti savarankiškiems; neaiškus valstybės finansuojamų vietų planavimo procesas; sektoriai praktinio mokymo centrai neišnaudojami, kaip buvo planuota; licencijų vykdyti programas išdavimas ir jų priežiūra, profesinio mokymo formaliųjų ir neformaliųjų programų vertinimas, išorinis ir vidinis įstaigų vertinimas, profesinių kompetencijų pripažinimas dar neorganizuojami taip, kad užtikrintų kokybę.

1. Neužtikrinama valstybinių profesinio mokymo įstaigų pridėtinė vertė

- Valstybės finansuojamos vietos profesinio mokymo įstaigose planuojamos neaiškiai, nes ministerijos sprendimai dėl valstybės finansuojamų vietų buvo nepagrįsti. Nesurinkta mokinių gamybos ir perdirbimo (2018 m. – 43,8 proc., 2019 m. – 40,7 proc.), informacijos ir ryšio technologijų (2018 m. – 32,4 proc., 2019 m. – 7,5 proc.). Šių sričių specialistai paklausiausi, tad darbo rinkos poreikiai gali būti nepatenkinti (1 skyrius).
- Iš profesinio mokymo kasmet vidutiniškai iškrito apie 17 proc. mokinių. Didesnė dalis iškrenta iš mažų profesinio mokymo įstaigų, kurios turi mažiau nei 300 mokinių. Apie 8 proc. mokinių mokosi tik pagal bendrojo ugdymo programas, nesimokydami profesijos, ir apie 12,5 proc. jų, baigę 10-ą klasę, toliau nesimoko. Apie 30 proc. atvejų iškrentama dėl „kitų priežasčių“, t. y. nenurodyta, kodėl. Profesinio mokymo įstaigos galėtų daugiau dėmesio skirti išsiaiškinti priežastis ir motyvuoti mokinius likti (2.1 poskyris).
- 2018 m. tik šešios (iš 67) profesinio mokymo įstaigos turėjo karjeros specialistus, nors 2012–2014 m., kol karjeros specialistų etatai buvo finansuojami ES projektų lėšomis, juos turėjo 31 profesinio mokymo įstaiga. Tinkamai organizuotas profesinis orientavimas galėtų mažinti ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos, lemti tinkamos profesijos pasirinkimą (2.2 poskyris).
- Profesinio mokymo įstaigos mokiniams neužtikrina pakankamos švietimo pagalbos, nes 2018–2019 m. m. 78 proc. visų valstybinių profesinio mokymo įstaigų neturėjo

specialiųjų pedagogų, 49 proc. – psichologų, 15 proc. – socialinių pedagogų etatų (2.3 poskyris). Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, 2018–2019 m. m. sudarė apie 4,5 proc., jų turėjo 26 profesinio mokymo įstaigos (2.3 poskyris).

- Visos profesinio mokymo įstaigos imasi iniciatyvos materialiai skatinti mokinius, bet teisės aktai dėl stipendijų ir materialinių išmokų dydžių nesikeitė daugiau nei 14 metų³. Didžiausia stipendija – 28,8 Eur. Mokiniai, siekdami save išlaikyti, įsidarbina ir nelanko pamokų, iškrenta iš ugdymo proceso neįgiję kvalifikacijos (2.3 poskyris).
- Pameistrystė turėtų būti veiksminga priemonė, padedanti sklandžiai pereiti iš mokymosi įstaigos į darbo rinką, vystyti mokymąsi visą gyvenimą, o mokant pameistriams atlyginimą, būtų padedama neiškristi iš profesinio mokymo įstaigų skurdžiai gyvenantiems mokiniams. Pirminio profesinio mokymo mokinių, besimokančių pameistrystės forma, 2018–2019 m. m. buvo apie 1,9 proc. Pameistrystės visiškai nevykdė 40 proc. profesinio mokymo įstaigų 2018–2019 m. m. Valstybės siekis, kad 2020 m. – 20 proc. mokinių mokytųsi pameistrystės forma nebus įgyvendintas (2.4 poskyris).

2. Valstybinių profesinio mokymo įstaigų tinklo veikla nepakankamai veiksminga

- Valstybė steigė sektorinius praktinio mokymo centrus ir aprūpino juos modernia įranga, siekdama kokybiško profesinio mokymo ir kad viešąja jų infrastruktūra naudotųsi kuo daugiau vartotojų. Iš 41-o centro tik 15 dirba dviem pamainomis (12 ir daugiau valandų) – taip, kad ir dirbantieji galėtų mokytis po darbo (3.1 poskyris).
- Beveik 60 proc. profesinio mokymo įstaigų, turinčių sektorinius praktinio mokymo centrus, neuždirbo nė 10 proc. savo biudžeto lėšų. Centrų veiklos pajamos sudarė tik 1/5 visų pajamų, kurias gavo juos turinčios profesinio mokymo įstaigos. Be to, daugiau nei 40 proc. pajamų įstaigos uždirba iš nepagrindinės veiklos. Taigi įstaigos, turinčios sektorinius praktinio mokymo centrus, gali nepasiekti jų steigimo tikslų (3.2 poskyris).
- Siekta, kad 80 proc. mokinių mokysis su nauja sektorinių praktinio mokymo centrų įranga, bet 2016–2018 m. 19 proc. ES ir 37 proc. valstybės biudžeto lėšų investuota į mažas pagal mokinių skaičių mokyklas, kurios reorganizuojamos, jungiamos. Investicijos, nukreiptos į potencialo neturinčias mokyklas, nesukuria pridėtinės vertės (3.3 poskyris).
- Mažėjant mokinių skaičiui daugėja profesinio mokymo įstaigų, kuriose mokosi mažiau nei 300 mokinių. 2016 m. jų buvo 7, o 2018 m. – 18. Šios įstaigos nėra linkusios atsisakyti nenaudojamų patalpų, todėl bendras patalpų plotas vienam mokiniui didėjo 37 proc. Pusėje įstaigų jis buvo didesnis nei 39,2 kv. m, o trijose viršijo 200 kv. m (nuo 203 iki 380 kv. m). Keturiuose įstaigose nenaudojamų patalpų plotas viršijo 30 proc. ir sudarė iki 11 tūkst. kv. m. Nenaudojamų patalpų išlaikymui skirti žmogiškieji ir finansiniai ištekliai naudojami neefektyviai (3.4 poskyris).

3. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistema neveiksminga

- Išduodant licenciją vykdyti profesinio mokymo programą, 2016–2018 m. buvo atlikti 972 ekspertiniai vertinimai (pagal programas), apie 10 proc. jų buvo atlikta patikra mokymo vietoje. Sprendimas „nepasirengęs vykdyti programą“ dukart dažniau priimtas patikros vietoje metu. Suteikęs licenciją profesinio mokymo teikėjo atitikties licencijos reikalavimams vertinimas sistemingai neatliekamas. Priežiūros institucijos (Švietimo,

³ Teisės akto – „Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašas“ – reglamentuojančio skyrimą, keitimai nuo 2005 m. vykdyti 4 kartus, tačiau stipendijų ir materialinės paramos dydžiai nesikeitė nuo pat jo patvirtinimo.

mokslo ir sporto ministerija ir Užimtumo tarnyba) nederina priežiūros veiksmų. 2017–Iš 2018 m. patikrintų 45 proc. profesinio mokymo teikėjų buvo vertinti 28 tie patys teikėjai, taip pat tie patys teikėjai vertinti po kelis kartus. Tai sudaro prielaidas išduoti licenciją tiems teikėjams, kurie vėliau vykdydami programą neužtikrins kokybiško jos įgyvendinimo (4.1 poskyris).

- Vertinant formalias profesinio mokymo programas ne visais atvejais pasitelkiami išorės specialistai: 2018 m. jie nevertino 18 proc. šių programų. Atnaujindamas programas, profesinio mokymo teikėjas gali koreguoti iki 15 proc. programos, vėliau iš naujo jos nevertinamos. Tampa neaišku, ar jos atitinka profesinį standartą (4.2 poskyris).
- Nuo 2019 m. kvalifikaciją suteikiančios neformaliosios programos turi būti vertinamos, tačiau visų iki tol įregistruotų neformalių programų (apie 3000) vertinti nereikės, taigi jų kokybė ir toliau liks nežinoma. Užimtumo tarnyba dalyvauja neformalaus mokymo procese, tačiau į programų kokybės užtikrinimo procesą neįtraukta. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija šias programas įtraukia į Programų registrą (3 060 vnt.), Užimtumo tarnyba sudaro savo Programų sąrašą (1 772 vnt.). Toks dubliavimas nepatogus vartotojams (4.2 poskyris).
- Esamų 34-ių akredituotų kompetencijų vertinimo institucijų atliekamas kompetencijų vertinimas nėra tolygus, nes skiriasi vertinimo užduočių sudėtingumas ir praktinių gebėjimų vertinimas. Neformaliu būdu įgytų kompetencijų vertinimas ir pripažinimas neprisideda prie kokybės užtikrinimo. Skiriasi ir kompetencijų vertinimo ir pripažinimo lėšų skaičiavimas (kaina) vienam asmeniui: per Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos sistemą vienam asmeniui kainavo 7,18 Eur⁴, o asmeniui, siunčiamam Užimtumo tarnybos, – apie 180 Eur. Nauja kompetencijų pripažinimo sistema kuriama neturint detalesnės informacijos apie kvalifikacijų pripažinimą pagal kvalifikacinius lygius ir apie šiuo metu vykdomą Akredituotų kompetencijų vertinimo institucijų veiklą, nes jų stebėsena nevykdoma. Kompetencijų pripažinimas sutrumpina mokymuisi skirtą laiką ir padeda greičiau įsiliesti į darbo rinką. Neužtikrinant lygiaverčio kompetencijų vertinimo ir aiškos sistemos, gali nedidėti motyvacija mokytis visą gyvenimą (4.3 poskyris).
- 2015 m. buvo vykdomas ES projektas už 2,2 mln. Eur: siekta sukurti ir įdiegti bendrą profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą. Buvo atliktas bandomasis profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorės vertinimas, tačiau, projektui pasibaigus, nebuvo užtikrintas tęstinumas. 2018 m. pradėta kurti nauja Profesinio mokymo institucijų veiklos vertinimo sistema vykdančią ES projektą, kuriam vėl skirta 2,2 mln. Eur. Taigi profesinio mokymo teikėjų išorės vertinimui nepasirengta: nėra išorės vertinimo tvarkos aprašo, vertinimų plano, nenumatyti išorės vertinimo ekspertai ir jų funkcijos ir pan. Todėl profesinio mokymo įstaigoms nebus užtikrinama pagalba pagal išorinio vertinimo metu nustatytas tobulintinas sritis (4.4 poskyris).
- Vidinių kokybės užtikrinimo sistemų diegimui profesinio mokymo įstaigose išleista apie 1,7 mln. Eur, tačiau tolimesnis jų palaikymas nėra užtikrintas: galiojančius ISO 9001 sertifikatus taiko mažiau nei pusė (43 proc.) visų audituotų, o jokios kokybės užtikrinimo sistemos netaiko 4 profesinio mokymo įstaigos. Profesinio mokymo įstaigoms neturint ir sistemingai netaikant vidinės kokybės užtikrinimo sistemos, nesudaromos sąlygos priimti įrodymais pagrįstus sprendimus ir kryptingai tobulinti profesinio mokymo veiklą, nesivadovaujama šio mokymo įstatymu (4.5 poskyris).

⁴ Į šią kainą neįtrauktos išlaidos medžiagoms, priemonėms.

Pokyčiai audito metu

- Nustatėme, kad nuo 2019 m. tų pačių programų kainos valstybės nefinansuojamoms vietoms skirtingose įstaigose skyrėsi iki kelių kartų. Pavyzdžiui, slaugytojo padėjėjo modulinės profesinio mokymo programos kaina skirtingose mokyklose svyravo nuo 1366 Eur iki 100 Eur. Ministerijos parengtų rekomendacijų dėl kainų nustatymo nesilaikė 3 (iš 9) patikrintos profesinio mokymo įstaigos ir nusistatė mažesnes kainas, nei rekomenduota. Nustačius valstybės nefinansuojamų formaliojo profesinio mokymo programų kainas mažesnes, nei rekomendavo ministerija, profesinio mokymo įstaigos gali neužtikrinti reikalingos mokymų kokybės. Nuo 2020-01-01 lėšos formaliajam profesiniam mokymui bus skaičiuojamos pagal naują Vyriausybės patvirtintą metodiką⁵. Ministerija skelbs kitiems metams apskaičiuotą vieno mokymosi kredito profesinio mokymo švietimo posričio kainą. Metodikoje nuo valdymo lėšų atskirtos švietimo pagalbos lėšos⁶, mokiniui, kurio profesinis mokymas vykdomas pameistrystės forma, profesinio mokymo lėšos bus didinamos 25 proc.⁷
- 2019 m. patvirtintas Profesinio mokymo organizavimo pameistrystės forma tvarkos aprašas⁸.
- Patvirtintas Profesinio mokymo teikėjų ir profesinio mokymo programų sąrašo sudarymo tvarkos aprašas⁹, pagal kurį Užimtumo tarnybos specialistai atnaujins neformalių programų sąrašą, kad jame būtų programos, įvertintos Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro, ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos, vykdomos pameistrystės mokymo forma.
- Ministerija patikslino planą dėl profesinių mokymo įstaigų tinklo pertvarkos ir jo projektą derina su profesinėmis ir bendrojo ugdymo mokyklomis, kitomis įstaigomis.

Rekomendacijos

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

1. Siekiant, kad valstybės finansuojamos vietos būtų planuojamos aiškiai ir suprantamai visiems proceso dalyviams, patvirtinti sprendimų dėl šių vietų skaičiaus profesinėse mokymo įstaigose dokumentus: išdėstyti, kaip bus skiriamos vietos profesinio mokymo įstaigoms, ir nustatyti derinimo su suinteresuotomis šalimis proceso etapus (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
2. Siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau mokinių neiškristų ir gautų kvalifikaciją:
 - 2.1. numatyti priemones, kad profesinio mokymo įstaigos atpažintų, formalizuotų mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius ir suteiktų jiems švietimo pagalbą pagal nustatytas normas (1-asis pagrindinis audito rezultatas);
 - 2.2. peržiūrėti ir pakoreguoti stipendijų ir materialinės paramos skyrimo tvarką (1-asis pagrindinis audito rezultatas).

⁵ Vyriausybės 2019-09-11 nutarimas Nr. 934.

⁶ Ten pat, 3.3 p.

⁷ Ten pat, 11 p.

⁸ Vyriausybės 2019-10-23 nutarimas Nr. 1065.

⁹ Užimtumo tarnybos direktoriaus 2019-11-29 įsakymas Nr. V-447 „Profesinio mokymo teikėjų ir profesinio mokymo programų sąrašo sudarymo tvarkos aprašas“.

3. Siekiant efektyvesnio valstybės išteklių naudojimo, tvarkyti valstybinių profesinio mokymo įstaigų tinklą taip, kad mažėtų nenaudojamas plotas, sektorinių praktinio mokymo centrų įranga būtų panaudojama intensyviau (2-asis pagrindinis audito rezultatas).
4. Siekiant profesinio mokymo kokybės ir efektyvaus priežiūros institucijų išteklių naudojimo, patikrinimai išduodant licencijas programoms vykdyti turi būti atliekami rizikingiausiuose subjektuose, todėl reikia:
 - 4.1. nustatyti kriterijus, pagal kuriuos ekspertizės metu būtų priimamas sprendimas atlikti patikrą mokymo vietoje, ir juos viešai paskelbti (3-iasis pagrindinis audito rezultatas);
 - 4.2. derinti priežiūros veiksmus su Užimtumo tarnyba, periodiškai keistis planuojamų profesinio mokymo teikėjų patikrinimų informacija (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).
5. Siekiant, kad informacija apie profesinio mokymų teikėjų vykdomas neformalias profesinio mokymo programas būtų patogiai prieinama vartotojams, suderinti Programų registrą ir Užimtumo tarnybos neformalių profesinio mokymo teikėjų sąrašą (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).
6. Orientuojantis į mokinių poreikius ir lūkesčius gauti kokybišką profesinį mokymą:
 - 6.1. užtikrinti, kad valstybinės profesinio mokymo įstaigos įdiegtų ir palaikytų vidines kokybės užtikrinimo sistemas (3-iasis pagrindinis audito rezultatas);
 - 6.2. vidines kokybės užtikrinimo sistemas periodiškai vertinti (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).
7. Tobulinant kompetencijų vertinimą ir pripažinimą, kad jis būtų tolygus ir skatintų mokytis visą gyvenimą, įdiegti vadinamąjį vieno langelio principą įvairiais būdais (formalioju, neformalioju, savišvietos ir darbo patirties) įgytų kompetencijų vertinimui ir pripažinimui (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (42 psl.).

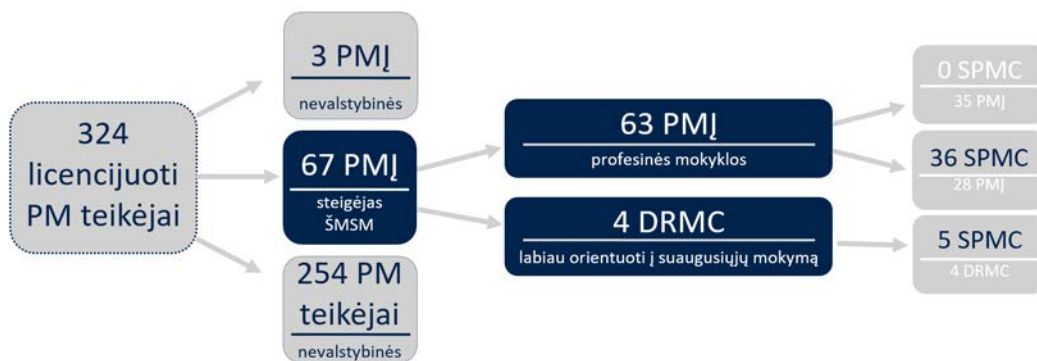
ĮŽANGA

Baigęs profesinį mokymą asmuo įgyja kvalifikaciją (arba jos dalį), atitinkančią profesinį standartą, ar ją tobulina, keičia arba įgyja kompetenciją, reikalingą įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti¹⁰.

Profesinio mokymo politiką formuoja, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą Švietimo, mokslo ir sporto ministerija¹¹. Ji nustato profesinio mokymo tvarką, finansavimą, priėmimo kriterijus ir pan. Profesinio mokymo įstaiga yra mokykla ar kita įstaiga, kurios pagrindinė veikla – profesinis mokymas¹². Ministerija yra valstybinių profesinio mokymo įstaigų steigėja.

Lietuvoje 2018–2019 m. m. veikė 70 profesinio mokymo įstaigų, 67 iš jų – valstybinės. Keturios iš valstybinių audituojamuoju laikotarpiu orientavosi į suaugusių mokymą – tai darbo rinkos mokymo centrai¹³. Dalyje mokymo įstaigų veikia 41 sektorinis praktinio mokymo centras (1 pav.).

1 pav. Profesinio mokymo teikėjai 2018–2019 m. m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Mokinių skaičius profesinio mokymo įstaigose per trejus metus sumažėjo 28 proc. (2 pav.).

2 pav. Pirminio profesinio mokymo mokinių skaičius valstybinėse profesinio mokymo įstaigose

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

Profesinis mokymas finansuojamas skaičiuojant lėšas vienam mokiniui. Šis mokymas finansuojamas valstybės ir savivaldybės biudžetų, ES paramos lėšomis, gautomis pajamomis ir kitomis lėšomis (3 pav.).

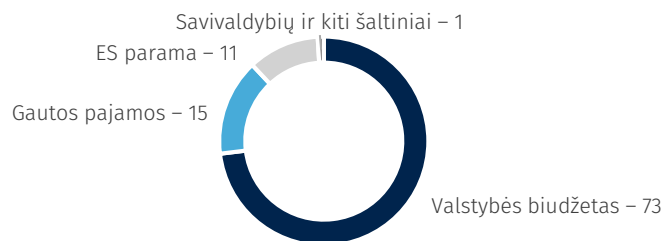
¹⁰ Profesinio mokymo įstatymas, 2 str. 17 p.

¹¹ Ten pat, 26 str. 1 d. 1 p.

¹² Ten pat, 2 str. 11 d.

¹³ Vilniaus Žirmūnų, Vilniaus Jeruzalės, Šiaulių ir Panevėžio.

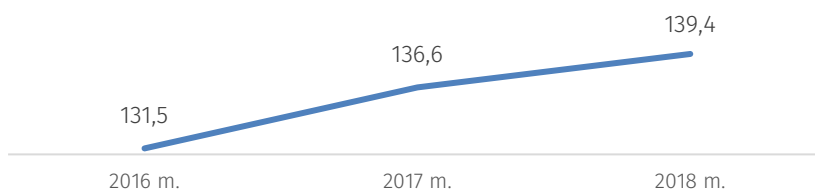
3 pav. 2016–2018 m. profesinių mokymo įstaigų (67) gautos lėšos pagal šaltinius, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ finansinių ataskaitų duomenis

2016–2018 m. profesinio mokymo įstaigų gautos lėšos didėjo ir 2018 m. sudarė apie 139,4 mln. Eur (4 pav.).

4 pav. 2016–2018 m. profesinių mokymo įstaigų gautos lėšos, mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Violeta žino duomenis

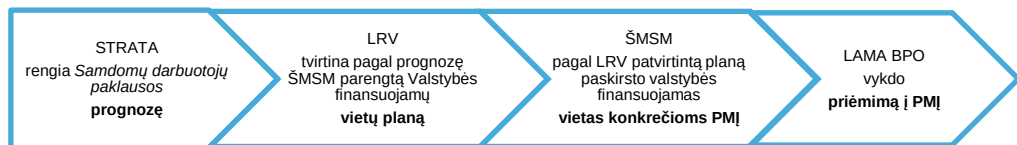
Daugiau informacijos apie mokinių skaičiaus ir finansavimo kitimą 2016–2018 m. pateikta 3 priede.

AUDITO REZULTATAI

1. PROFESINIO MOKYMO VALSTYBĖS FINANSUOJAMŲ VIETŲ PLANAVIMAS TURĖTŲ BŪTI AIŠKUS

1. Siekiant kryptingai nacionaliniu mastu valdyti darbo rinkos žmogiškuosius išteklius, reikia turėti aiškiai ir objektyviai atliktą darbo rinkos analizę ir rengti valstybės interesus atskleidžiančią specialistų poreikio prognozę arba darbo rinkoje paklausių kompetencijų poreikio bent kelerių metų prognozę¹⁴. EK rekomendacijose¹⁵ paminėta, kad profesinio rengimo paslaugų teikėjai turi atsižvelgti ir reaguoti į regionų darbo rinkos poreikius.
2. Nuo 2018-02-01, įsigaliojus naujos redakcijos Profesinio mokymo įstatymui, preliminarų valstybės finansuojamų vietų skaičių pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių¹⁶ nustato vyriausybė. Pagal MOSTA (dabar STRATA)¹⁷ kasmet rengiamos prognozės pagrindu sudaromą ir Vyriausybės tvirtinamą profesinio mokymo valstybės finansuojamų vietų planą ŠMSM skirsto vietas PMĮ, o LAMA BPO¹⁸ vykdo centralizuotą mokinių priėmimą (5 pav.).

5 pav. Valstybės užsakymo PMĮ formavimas ir įgyvendinimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

Vertinome, ar:

- parengta darbo rinkos poreikių prognozė, kurios pagrindu vykdomas valstybės finansuojamų vietų PMĮ planavimas;
 - valstybės finansuojamų vietų planas dėl priimamų mokinių skaičiaus patvirtintas tinkamos informacijos pagrindu;
 - priėmimo į valstybės finansuojamas vietas planas įvykdytas bent 85 proc.
3. Prognozė¹⁹, kurios pagrindu planuojamos finansuojamos vietos, yra trumpalaikė, grindžiama pareitų metų duomenimis. Jai naudojami valstybės informacinių sistemų ir registrų duomenys yra nepakankamai patikimi ir palyginami, nes duomenų teikėjai ne visais atvejais atsakingi už jų tikslumą ir pateikimą laiku²⁰, o tai neigiamai veikia prognozių tikslumą. STRATA teigimu, prognozėje pateiktus skaičius reikia vertinti kaip preliminarus, o siekiant interpretuoti ir suvokti visą darbo rinkos poveikslą reikia remtis papildomais informacijos šaltiniais. Todėl, jų

¹⁴ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, 2017 m. „Darbo rinkoje reikalingų kvalifikacijų ir kompetencijų ugdymas Lietuvoje“, 5 psl.

¹⁵ Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-specific-recommendation-commission-recommendation-lithuania_en.pdf.

¹⁶ Profesinio mokymo įstatymas, 18 str. 1 d.

¹⁷ Nuo 2019-08-06 Vyriausybės 2019-07-31 nutarimu Nr. 802.

¹⁸ Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti.

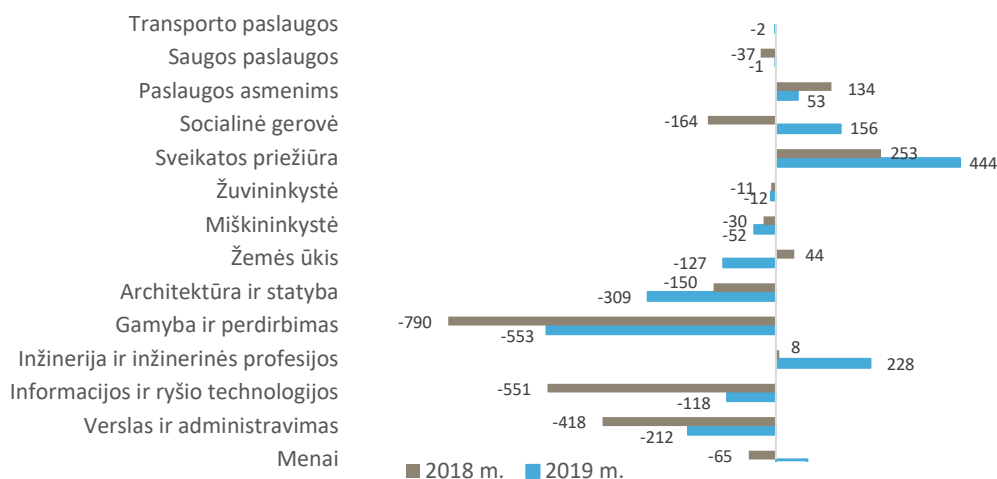
¹⁹ Samdomų darbuotojų paklausos prognozę MOSTA pirmą kartą atliko 2018 metais.

²⁰ Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/lt/renginiai/546-zmogiskasis-kapitalas-lietuvoje-2019-kryptis-ateities-darbo-rinka>.

nuomone, prognozės negali būti tiesiogiai pritaikomos planuojant mokinių skaičių. Auditorių nuomone, tokia prognozė tinkama nustatyti dabartinį specialistų poreikį darbo rinkoje, tačiau specialistus parengti užtrunka nuo pusės iki dvejų metų, tad politikai formuoti reikėtų ilgalaikės prognozės, kuri padėtų pasirengti nuolat kintantiems darbo rinkos poreikiams.

4. Ministerija, rengdama Vyriausybės tvirtinamą valstybės finansuojamų vietų planą, turėjo įvertinti regionų plėtros tarybų siūlymus²¹. Dokumentų, įrodančių, kad 2018 m. mokinių skaičius buvo derinamas su regionų tarybomis, ministerija nepateikė. Iš regionų tarybų derinimą įrodančių dokumentų negavome, nes 2019 m. vyko savivaldybių tarybų rinkimai, tad senosios tarybos buvo panaikintos, o naujosios dar nesuformuotos.
5. Galutinį valstybės finansuojamų formaliojo profesinio mokymo vietų skaičių ir jų pasiskirstymą pagal PMĮ ir kvalifikacijas tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras²². 2018 m. ministerijos sprendimai dėl valstybės finansuojamų vietų paskirstymo PMĮ buvo nepagrįsti ir neaiškūs. Ji nepateikė sprendimus grindžiančių dokumentų, o sprendimus priėmęs ministro patarėjas ministerijoje nebedirba. PMĮ, kuriose lankėmės audito metu, negalėjo paaiškinti, kaip buvo paskirstomos valstybės finansuojamos vietos.
6. Suplanavus valstybės finansuojamų vietų profesiniam mokymui poreikį, paskirsčius vietas PMĮ, svarbu užtikrinti, kad planas būtų vykdomas. Vertinome, ar planas įvykdytas bent 85 proc. Nustatėme, kad pagal valstybės finansuojamų vietų planavimo tvarkos aprašą²³, LAMA BPO duomenimis²⁴, 2018 m. sutartis valstybės finansuojamose vietose su PMĮ pasirašė 85 proc. priėmimo dalyvavusių asmenų.
7. Daugiausiai mokinių 2018 ir 2019 m. buvo nesurinkta į nustatytas paklausiausias valstybės finansuojamas vietas gamybos ir perdirbimo (2018 m. – 43,8 proc., 2019 m. – 40,7 proc.), informacijos ir ryšio technologijų (2018 m. – 32,4 proc., 2019 m. – 7,5 proc.) srityse (6 pav.).

6 pav. Neužpildytos valstybės finansuojamos vietos pagal planą 2018 ir 2019 m.

Teigiamos reikšmės – priimta daugiau, nei numatyta, neigiamos – vietos neužpildytos.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LAMA BPO 2018 ir 2019 m. duomenis (2018 ir 2019 m. vasaros ir žiemos bei 2019 m. rudens priėmimo duomenys).

²¹ Profesinio mokymo įstatymas, 18 str. 1 d.

²² Ten pat, 18 str. 7 d.

²³ Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2017-05-17 įsakymu Nr. V-373 patvirtintas Asmenų, pageidaujančių mokytis pagal pirminio arba tęstinio profesinio mokymo programas, bendrojo priėmimo į valstybinę ar savivaldybės arba nevalstybinę profesinio mokymo įstaigą tvarkos aprašas.

²⁴ Centralizuotai pagal numatytą poreikį priimama nuo 2018 m., todėl vertiname tik tų metų duomenis.

Nesurenkant asmenų į sritis, kurių specialistai paklausiausi, nepatenkinami darbo rinkos poreikiai.

8. Pagal metinių PMĮ veiklos ataskaitų duomenis išrinkome dešimt 2018 m. paklausiausių darbo rinkos programų pagal asmenis, kurie jas baigė ir įsidarbino pagal įgytą kvalifikaciją (7 pav.).

7 pav. 10 paklausiausių programų valstybinėse PMĮ ir jas baigusių asmenų įsidarbinimas (asmenų skaičius)

330071606 automobilių mechaniko programa skirta turintiems pagrindinį išsilavinimą, siekiantiems vidurinio išsilavinimo ir kvalifikacijos, 440071613 automobilių mechaniko programa skirta vidurinį išsilavinimą turintiems, siekiantiems kvalifikacijos.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ veiklos ataskaitose pateiktus duomenis

2018 m. apie 70 ir daugiau proc. asmenų, baigusių paklausias programas, įsidarbina, o daugiau nei 50 proc. įsidarbina pagal specialybę.

9. Profesinis mokymas yra įrankis, siekiant iš anksto parengti reikalingus darbuotojus kintančiai darbo rinkai. Dėl to, formuojant profesinio mokymo poreikį, reikėtų remtis patikimesnėmis ilgalaikėmis prognozėmis. Siekiant užtikrinti finansuojamų vietų PMĮ planavimo skaidrumą, sprendimai turėtų būti aiškiai išdėstyti, suprantami visiems proceso dalyviams, suderinti su suinteresuotomis šalimis (pvz., su regionų plėtros tarybomis, verslo atstovais).

2. REIKĖTŲ EFEKTYVINTI PRIEMONES, MAŽINANČIAS MOKINIŲ IŠKRITIMĄ IŠ PROFESINIO MOKYMO

10. Vienas profesinio mokymo sistemos tikslų – sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, padedančias įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje²⁵. Asmenų, neturinčių vidurinio išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos, skaičiaus mažinimas yra bendras iššūkis Europoje. Neišsilavinę ir kvalifikacijos neturintys asmenys, ypač jaunimas, rizikuoja būti bedarbiai, patekti į skurdo ir socialinės atskirties spąstus. Lietuvoje į profesinį mokymą nukreipiami silpniau besimokantys, be to, dvigubai dažniau moksleiviai iš mažų pajamų šeimų, jie kur kas dažniau neįgyja nei brandos atestato, nei profesinės kvalifikacijos²⁶. Lietuva yra tarp ES valstybių, kuriose skurdo rizikos rodikliai yra vieni aukščiausių. Tad valstybinės PMĮ turėtų kurti pridėtinę vertę – užtikrinti, kad dauguma įstojusiųjų baigtų profesinį mokymą ir įsidarbintų pagal įgytą kvalifikaciją. Siekdami nustatyti, ar imamas priemonių mažinant mokinių iškritimą, analizavome, ar:

- visi įstoję į PMĮ įgyja kvalifikaciją ar jos dalį;
- išnaudojamos profesinio orientavimo galimybės;
- valstybinės PMĮ prisideda prie socialinės atskirties mažinimo;
- užtikrinama, kaip planuota, pameistrystės plėtra.

2.1. Kasmet iš profesinio mokymo įstaigų vidutiniškai iškrenta 17 proc. mokinių

11. ES siekiama²⁷, kad 2020 m. švietimo ir mokymo programų nebaigusių 18–24 metų amžiaus jaunuolių dalis būtų mažesnė nei 10 proc. PMĮ kaip ir kitos švietimo įstaigos turėtų užtikrinti, kad kuo daugiau įstojusiųjų gautų išsilavinimą ir įgytų kvalifikaciją. Dėl to vertinome, ar:
- kasmet iškritusių mokinių dalis sudarė mažiau negu 10 proc. visų besimokančiųjų;
 - visi, kurie mokėsi PMĮ pagal bendrojo ugdymo programas, gavo ir kvalifikacijos, ir (ar) mokymosi pasiekimų dokumentą.
12. Nustatėme, kad iš PMĮ kasmet vidutiniškai iškrenta apie 17 proc. mokinių (8 pav.). Per trejus mokslo metus (2015–2018 m.) tik 4-iose²⁸ iškrito mažiau negu 10 proc.

²⁵ Profesinio mokymo įstatymas, 3 str. 1 d. 1 p.

²⁶ MOSTA, Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2018.

²⁷ Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_17_4261.

²⁸ Kauno statybos ir paslaugų mokymo centre (didelė mokykla), Veisiejų technologijos ir verslo mokykloje (vidutinio dydžio mokykla), Kupiškio technologijos ir verslo mokykloje (vidutinio dydžio mokykla), Elektrėnų profesinio mokymo centre (didelė mokykla).

8 pav. Iš PMĮ iškritusių mokinių dalis, proc.

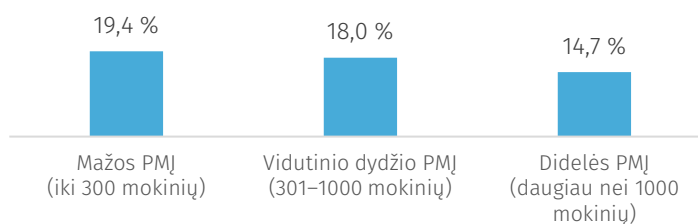

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

Penkiose PMĮ kasmet iškrito daugiau nei 20 proc. mokinių, pvz.: 21,3 proc. (127 mokiniai), 23,3 proc. (142 mokiniai) ir pan.

13. Palyginus dideles, vidutines ir mažas PMĮ, didesnė mokinių dalis iškrenta iš mažųjų (9 pav.).

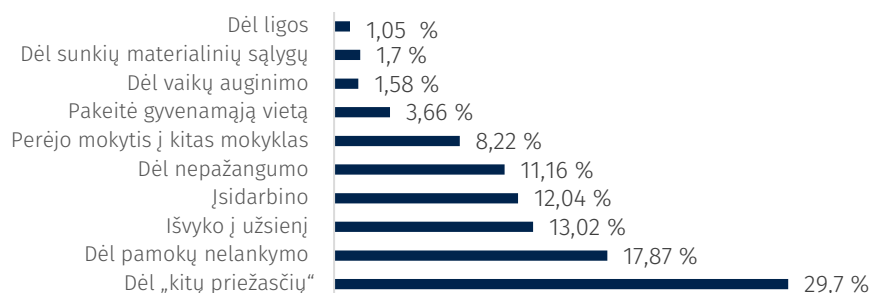
9 pav. Per trejus mokslo metus (2016–2018 m.) iškritusių mokinių dalis pagal PMĮ dydį

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

14. Apie 8 proc. PMĮ mokinių mokėsi tik pagal pagrindinio ugdymo programą, t. y. nesimokė profesijos; iš jų apie 12,5 proc. baigę 10-ą klasę neįgijo kvalifikacijos ir toliau nesimokė.
15. PMĮ kasmet ministerijai teikia veiklos ataskaitas su duomenimis apie mokymąsi nutraukusius mokinius pagal 10 priežasčių. Nustatėme, kad dažniausia nurodyta (apie 30 proc. atvejų), jog iškrentama dėl kitų priežasčių (10 pav.).

10 pav. Mokinių iškritimo iš PMĮ priežastys

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

16. Mokyklos nurodė, kokios yra kitos priežastys, dėl kurių iškrenta daugiausia mokinių (pavyzdys).

Iškritimo iš PMĮ dėl kitų priežasčių pavyzdžiai

Mokytis motyvacijos stoka, nebaigtos mokymosi programos, nelaikyti baigiamieji egzaminai, neatlikta praktika, negrįžo iš praktikos, negrįžo iš akademinių atostogų, karinė tarnyba, dėl sunkios materialinės padėties, dėl materialinių pašalpų registruojasi užimtumo tarnyboje, dėl mokinio taisyklių / mokymo įstaigos įstatų pažeidimo, teismo sprendimas, paskirta terminuota laisvės atėmimo bausmė, dėl mirties, dėl asmeninių priežasčių ir kt.

17. Kai kurios kitos priežastys kartojasi (atitinka veiklos ataskaitos formoje išvardytas), kai kurių formuluotės neatskleidžia tikrųjų aplinkybių. Kai kurios mokyklos nurodė, kad visi mokiniai iškrito dėl tokios pat priežasties (pavyzdys).

Iškritimo iš PMJ priežasčių pavyzdžiai

Priežastys, sutampančios su ataskaitos eilutėse nurodytomis:

- ☐ dėl sunkios materialinės padėties – 5 PMJ,
- ☐ dėl išvykimo į užsienį – 21 PMJ,
- ☐ dėl vaikų auginimo – 9 PMJ.

Nenurodant tikrosios priežasties:

- ☐ dėl asmeninių priežasčių – 21 PMJ,
- ☐ dėl šeimyninių aplinkybių – 12 PMJ ir pan.

Nurodoma kaip vienintelė mokinių iškritimo priežastis kiekvienais metais:

- ☐ dėl asmeninių priežasčių – 5 PMJ (101 asmuo 2017–2018 m.),
- ☐ nepatinka pasirinkta specialybė – 2 PMJ (40 iškritusiųjų) ir pan.

Tai rodo, kad mokyklos ne visada gilinasi ir stengiasi suprasti mokinių iškritimo priežastis.

18. PMJ, kuriose iškrenta mažiausiai mokinių²⁹, nurodė, kad lankyti mokyklą juos labiausiai motyvuoja lankomumo kontrolė, betarpiškas grupės auklėtojo, socialinio pedagogo ir kitų mokyklos darbuotojų bendravimas su mokiniu ir mokinio tėvais, mokinio problemų žinojimas ir pagalba jas sprendžiant.
19. Siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau mokinių gautų kvalifikaciją ir susikurtų savarankišką gyvenimą, PMJ turėtų daugiau dėmesio skirti analizuodamos iškritimo priežastis ir motyvuoti mokinius įgyti kvalifikaciją.
20. Mokinių profesinis orientavimas – labai svarbus veiksnys, padedantis gerinti švietimo ir darbo rinkos veiksmingumą: mažinti ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos, pasirinkti tinkamą profesiją ir įgyti karjeros planavimo įgūdžių. Mokykla turi užtikrinti, kad kiekvienas joje besimokantis žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas³⁰. Priimti mokytis į profesinio mokymo įstaigas mokiniai turėtų jas baigti, įsidarbinti pagal specialybę, todėl jie turėtų būti motyvuoti, gebėti realiai įvertinti savo galimybes mokytis pasirinktos specialybės ir įsidarbinti pagal įgytą kvalifikaciją. Tai pasiekti padėtų tinkamas profesinis orientavimas.
21. Profesinio orientavimo modelių kūrimui per įvairius ES lėšomis finansuojamus projektus buvo skirta apie 19 mln. Eur. ES finansavimui pasibaigus, reikiamas valstybinis finansavimas profesinio orientavimo sistemai palaikyti nebuvo užtikrintas³¹. 2016 m. atlikome profesinio orientavimo valstybinį veiklos auditą „Kaip organizuojamas ir vykdomas mokinių profesinis orientavimas“³², dabar vertiname, ar įgyvendintos teiktos rekomendacijos. Nustatėme, kad dviejų rekomendacijų³³ įgyvendinimas vėluoja ir neužtikrinamas profesinio orientavimo

²⁹ Kauno statybos ir paslaugų mokymo centre, Elektrėnų profesinio mokymo centre, Kupiškio technologijos ir verslo mokykloje, Veisiejų technologijos ir verslo mokykloje.

³⁰ Švietimo ir mokslo ir Socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2012-07-04 įsakymu Nr. V-1090/A1-314 patvirtintas Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas, 5.2 p.

³¹ MOSTA, Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2018, 58 psl.

³² 2014-11-27 ataskaita Nr. VA-P-50-1-16.

³³ 1) Siekiant ugdyti mokinių karjeros kompetencijas, sudaryti sąlygas visiems mokiniams gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas; 2) Siekiant užtikrinti lygias galimybes mokiniams gauti vienodai kokybiškas paslaugas: apibrėžti mokykloje dirbančio karjeros specialisto kvalifikacinius reikalavimus, kompetencijas, funkcijas ir profesinės veiklos sritis; sukurti profesinio orientavimo paslaugas teikiančių asmenų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, kuri užtikrintų visų šias paslaugas teikiančių specialistų nuolatinį kompetencijų tobulinimą.

vienodas prieinamumas visiems mokiniams. Tik 6 (iš 67) PMĮ turėjo karjeros specialistus³⁴, nors 2012–2014 m., kol buvo vykdomas ES projektas³⁵, karjeros specialisto etatus, finansuojamus iš projekto lėšų, turėjo 31 (iš 67) PMĮ. Pasibaigus projektui šių specialistų veikla buvo baigta. 2018–2019 m. trijose mokyklose šie etatai buvo finansuojami iš biudžeto, dviejose – iš įstaigos uždirbtų, vienoje – iš savivaldybės lėšų.

22. Analizavome, kiek mokinių baigė ir kiek įsidarbina, kiek jų įsidarbina pagal įgytą kvalifikaciją. Nustatėme, kad PMĮ metinių veiklos ataskaitų duomenimis, bendra įsidarbinusiųjų dalis 2017–2018 m. buvo apie 74 proc. (aukštojo mokslo – 83 proc.³⁶), o pagal specialybę – apie 52 proc. (apie aukštąjį mokslą duomenų nėra).

2.2. Neužtikrinama, kad daugiau skurdžiai gyvenančių ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įgytą kvalifikaciją

23. Europos komisijos išvadose³⁷ teigiama, jog Lietuvoje asmenų dalis, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, vis dar yra viena didžiausių (29,6 proc.) palyginti su kitomis ES šalimis (22,4 proc.). Lietuvoje beveik trečdalis gyventojų patiria skurdo riziką, materialinį nepriteklių arba gyvena šeimose, kuriose nėra dirbančių asmenų, todėl valstybės pastangos turi būti sutelktos į skurdo ir socialinės atskirties prevenciją³⁸. Briugės komunikatu³⁹ patvirtintoje bendro profesinio mokymo 2020 m. vizijoje nurodyta, jog, siekdamas skatinti integracinį augimą ir kovoti su socialine atskirtimi, šalis turėtų užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą rizikos grupėms, ypač žmonėms iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos ar turintiems specialiųjų poreikių (angl. – *people with special needs or from disadvantaged backgrounds*). Komunikate nurodoma, jog tokių grupių įsitraukimas į profesinį mokymą turėtų būti palengvinamas ir skatinamas finansinėmis ar kitomis priemonėmis.
24. Profesinio mokymo įstatyme⁴⁰ nurodyta, jog šio mokymo sistema yra socialiai teisinga; kiekvienam asmeniui ji laiduoja kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas įgyti papildomas kompetencijas. Valstybinėms institucijoms ypač svarbu tenkinti viešąjį interesą ir imtis socialinės atsakomybės (rodyti atsakingo elgesio pavyzdį), nes jų veiklai naudojami mokesčių mokėtojų pinigai. Valstybinių PMĮ pridėtinė vertė – mokymosi galimybių sudarymas tiems, kuriems labiausiai reikalinga pagalba, pavyzdžiui, skurdžiai gyvenantiems ar specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. ES šalių ministrų parengtose Rygos išvadose⁴¹ teigiama, jog mokymosi galimybių užtikrinimas socialinės rizikos grupėms vis dar yra iššūkis. Veiksmingiausia mokymosi nutraukimo prevencinė priemonė – socialinė, pedagoginė ir psichologinė pagalba mokiniams⁴². Vertiname, ar visos PMĮ:

- turi švietimo pagalbos specialistus pagal nustatytas normas;

³⁴ 5 etatai: po vieną Šiaulių ir Alytaus profesinio rengimo centruose, Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centre ir Joniškio žemės ūkio mokykloje, po 0,5 etato Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centre ir Skuodo amatų ir paslaugų mokykloje.

³⁵ „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“ (2012–2014 m.).

³⁶ MOSTA Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2018, 51 psl.

³⁷ Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, „Šalies ataskaita, Lietuva 2019“, Briuselis, 2019-02-07, 9 p.

³⁸ Vyriausybės 2012-11-28 nutarimu Nr. 1482 patvirtintos 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos 1 priedas „Lietuvos aplinkos analizė“, 2 p.

³⁹ The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the Period 2011–2020, 2010-12-07, 15 p.

⁴⁰ Profesinio mokymo įstatymas, 4 str. 1 d. 1 p.

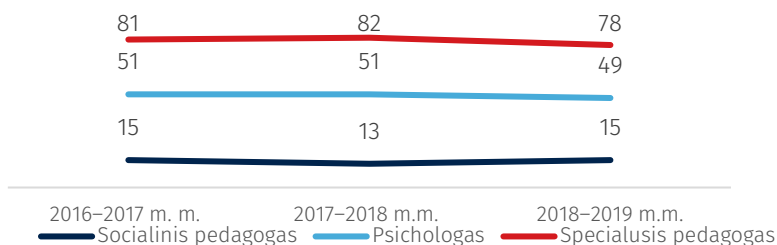
⁴¹ Riga Conclusions 2015 on a New Set Of Medium-Term Deliverables in the Field of VET for the Period 2015–2020, as a Result of the review of Short-Term Deliverables Defined in the 2010 Bruges Communiqué, 2015-06-22, 5 p.

⁴² MOSTA, Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2018, 47 p.

- ėmėsi iškritimą mažinančių materialinių priemonių dėl mokinių iš mažas pajamas gaunančių šeimų.

25. Nustatėme, kad PMĮ trūksta švietimo pagalbos specialistų. Mokyklų pateiktais duomenimis, 2018–2019 m. m. 78 proc. visų valstybinių PMĮ neturėjo specialiųjų pedagogų, 49 proc. – psichologų, 15 proc. – socialinių pedagogų etatų (11 pav.).

11 pav. PMĮ, kurios audituojamuoju laikotarpiu neturėjo švietimo pagalbos specialistų, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ pateiktus duomenis

26. Šių specialistų etatai skiriami pagal Profesinio mokymo įstaigų etatinių pareigybių normatyvus⁴³. Nustatėme, kad 2018–2019 m. m. 14 PMĮ (21 proc.), kuriose mokosi daugiau nei 400 mokinių, neturi psichologo, 8 (12 proc.) turi mažiau nei 1 psichologo etatą, 2 (3 proc.) – mažiau nei 1 socialinio pedagogo etatą, nors normatyvuose nurodyta, jog, esant 400 ir daugiau mokinių, šie specialistai mokykloje turi būti (12 pav.).

12 pav. PMĮ dalis, kuriose viršijamas vienam švietimo pagalbos specialistui tenkantis mokinių skaičius, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė, remiantis PMĮ pateiktais duomenimis

27. Neturint švietimo pagalbos specialistų ar turint jų nepakankamai, sudėtinga užtikrinti, kad pagalba būtų visiems prieinama. Ji itin svarbi socialinės atskirties ar SUP turintiems vaikams, kad jie baigtų PMĮ ir taptų savarankiški. Norint įgyvendinti valstybės tikslus, ŠMSM, kaip valstybinių PMĮ steigėja, turėtų užtikrinti, kad PMĮ kurtų pridėtinę vertę ir užtikrintų reikiamą švietimo pagalbą.
28. Siekiant išspręsti švietimo pagalbos specialistų trūkumą, kai kurios PMĮ pagalbą stengiasi užtikrinti bendradarbiaudamos ir sudarydamos sutartis su kitomis institucijomis: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru, savivaldybių švietimo pagalbos tarnybomis, socialinės pagalbos centrais, visuomenės sveikatos biurais, ligoninėmis, pirminės sveikatos priežiūros centrais ir kt. (pavyzdys).

PMĮ bendradarbiavimo su kitomis institucijomis dėl švietimo pagalbos užtikrinimo pavyzdžiai

- Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centras: „Dėl psichologinės pagalbos galime kreiptis į VšĮ Radviliškio rajono ligoninę. Sudaryta bendradarbiavimo sutartis. Psichologinė pagalba centro mokiniams suteikiama ir Radviliškio rajono pirminės sveikatos priežiūros

⁴³ Švietimo ir mokslo ministro 2012-05-30 įsakymas Nr. V-909.

centro Psichikos sveikatos centre, o nepilnamečiams – VšĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės Moters ir vaiko klinikoje.“

- Visagino technologijos ir verslo profesinio mokymo centras: „Nesant centre psichologo, psichologo konsultacijas mokiniams, sprendžiant ypač sudėtingus atvejus, suteikia Visagino bendruomeninių šeimos namų psichologas bei Visagino pirminės sveikatos priežiūros centre dirbantys specialistai. Visais kitais atvejais pagalbą teikia Vaiko gerovės komisija, socialinis pedagogas, pavaduotojas ugdymui.“
- Tauragės profesinio rengimo centras: „Yra sudaryta pagalbos teikimo sutartis su VšĮ Psichologinės gerovės centru.“

29. Informacinių technologijų centro⁴⁴ duomenimis, 2018–2019 m. m. mokinių su SUP turėjo 26-ios PMJ. Kaip ir į bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo, taip ir į profesinio mokymo įstaigas dalis mokinių ateina ir mokosi nepateikę PPT išvadų apie SUP dėl neigiamos ankstesnės patirties; noro mokytis tam tikrą specialybę, kurios mokytis turint specialiųjų poreikių nėra galimybės; dėl siekio įstoti į PMJ, kurioje nėra SUP pritaikytų programų.
30. Mokiniai slepia ir nepateikia informacijos apie anksčiau jiems nustatytus specialiuosius poreikius, todėl nukenčia, nes mokykla nežino, kiek ir kokių pagalbos specialistų jiems iš tikrųjų reikia. Šie mokiniai iškrenta iš ugdymo proceso, nes negauna reikiamos pagalbos (pavyzdys).

Pavyzdys, kaip nukenčia mokiniai, kai mokykla nežino apie jų specialiuosius ugdymosi poreikius

9 PMJ nurodė, jog specialiųjų poreikių slėpimas ar PPT išvadų nepateikimas – viena pagrindinių priežasčių, lemiančių mokinių iškritimą iš ugdymo proceso. Anksčiau mokėsi pagal pritaikytas programas mokiniai nėra pajėgūs mokytis vienodomis sąlygomis su kitais. Negebantiems sutelkti dėmesio, turintiems elgesio, emocijų sutrikimų ir kitų SUP, kyla pavojus dėl profesinio mokymo metu naudojamos įrangos, įrankių, priemonių, nes galimi susižalojimai, sveikatos sutrikdymai. Be to, mokytojams nežinant mokinio konkrečių poreikių, sudėtingiau organizuoti kokybišką mokymą: diferencijuoti užduotis, parinkti ir taikyti specialiąsias priemones, tinkamą mokomąją medžiagą, alternatyvius ugdymo metodus.

31. Tikrasis mokinių skaičius, kuriems ypač reikalingas švietimo pagalbos specialistų dėmesys, gali būti kur kas didesnis už oficialųjį (1 lentelė).

1 lentelė. SUP mokiniai profesinio mokymo įstaigose

Mokslo metai	Besimokančių mokinių su SUP skaičius	Besimokančių mokinių su SUP dalis, proc.
2016–2017	1107 (+138 išvykę m. m. eigoje)* = 1 245	2,6
2017–2018	1132 (+137 išvykę m. m. eigoje)* = 1 269	3
2018–2019	1394 (+150 išvykusių m. m. eigoje)* = 1 544	4,5

* išvykę – mokiniai, kurie mokslo metų eigoje išvyko iš mokyklos, tačiau jos nebaigė

Šaltinis – Valstybės kontrolė, remiantis ITC duomenimis

32. Kadangi ne visi stojantieji į profesinio mokymo įstaigas pateikia išvadas dėl SUP, domėjimosi, ar buvo atvejų, kai mokiniui SUP buvo nustatomi besimokant PMJ. 2016–2018 m. tik keturiose įstaigose SUP buvo nustatyti, mokiniui įstojus ar besimokant. PMJ nurodė, kad sudėtinga gauti duomenis iš PPT ir mokyklų, jei mokinyss ateina mokytis iš kitos savivaldybės, nes trūksta PPT ir kt. institucijų bendradarbiavimo, dalinimosi duomenimis; sudėtinga mokinius ir jų tėvus įtikinti SUP poreikių nustatymo nauda; SUP ne visada nustatomi besimokant bendrojo ugdymo mokyklose (pavyzdys).

⁴⁴ Informacinių technologijų centras, nuo 2019-09-02 pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-07-24 įsakymą Nr. V-852 – Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA).

Problemų, su kuriomis susiduria mokyklos nustatydamos SUP, pavyzdžiai

- „SUP mokinių skaičiai pateikti tik remiantis rajono [kur įsikūrusi mokykla] švietimo pagalbos tarnybos išvadomis. Iš kitų rajonų tarnybų išvadų apie pagalbos poreikį neturime.“
- „Pastebėti, atpažinti, įtikinti nusistatyti poreikius užtrunka laiko, sudėtinga dėl mokinių amžiaus (dauguma numanomų SUP mokinių būna arti pilnametystės arba pilnamečiai), dėl jų priklausymo skirtingoms savivaldybėms (per 60 proc. stojančiųjų mokyti mokinių suvažiuoja iš skirtingų savivaldybių, pagalbos specialistai užtrunka surasti anksčiau su mokiniu dirbusią švietimo pagalbos komandą, komandos nėra įpareigosotos dalintis duomenimis), užslaptintų duomenų apie asmens sveikatą ir kt.“
- „SUP ne visada nustatomi bendrojo ugdymo mokyklose. Ypač asmenų su SUP sumažėjo vidurinio ugdymo akreditavimo periodu, kuomet kiekviena [rajono] kaimo vidurinė mokykla siekė gimnazijos statuso ir tokiu būdų „augino“ galinčių mokyti 11 klasėje mokinių skaičių.“
- „Ugdymo įstaigos vėluoja pateikti dokumentus. Nuo to priklauso programos pritaikymo laikas, specialistų pagalbos teikimo nuoseklumas, specialiųjų priemonių parinkimas ir pritaikymas. Jei mokinys nepateikia informacijos apie turimus specialiuosius ugdymosi poreikius, mokykla tokios informacijos neturi dėl asmens duomenų apsaugos reglamentavimo.“
- „Reikalinga sistema, kuri jungtų tarnybas, institucijas, besirūpinančias SUP mokinius su mokymo įstaigomis“.
- „Manome, kad reikia „ieškoti“ metodikų, būdų, formų, kaip įvertinti „suaugusiųjų“ (vyresnių nei 18 metų) asmenų specialiuosius ugdymosi poreikius, „įsidiegiant“ sampratą, kad mokiniui specialieji ugdymosi poreikiai gali būti ne „amžini“, jie gali keistis asmeniui augant, subręstant. Todėl tai būtina, esant poreikiui, mokinio pageidavimui, įvertinti, peržiūrėti iš naujo (gal pasitelkiant SPPC specialistų pagalbą). Pagal teisės aktus mokiniui „galimi“ specialieji ugdymosi poreikiai paskutinį kartą yra įvertinami 8 klasėje, kai jam yra tik 14-15 metų. Tai labai ankstyvas amžius, tuo labiau, kad psichologai ir pedagogai pripažįsta, kad „dabartiniai“ vaikai psichologiškai, emociškai, intelektualiai subręsta vėliau.“

33. Mokinių ugdymas turėtų būti organizuojamas atsižvelgiant į nustatytus mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir vadovaujantis PPT arba švietimo pagalbos tarnybos išvadomis ir rekomendacijomis. Todėl, siekiant užtikrinti kokybišką ugdymą, labai svarbu, kad mokykla identifikuotų visus SUP turinčius mokinius. Nežinant tikrojo skaičiaus, kyla problemų organizuojant švietimo pagalbą. Švietimo įstatyme⁴⁵ nurodyta, kad mokiniams, turintiems SUP, „švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą <...>“. Visu tuo pasirūpinti pirmiausiai turėtų valstybinės PMĮ, o jų steigėjai turėtų užtikrinti, kad taip šios įstaigos kurtų pridėtinę vertę visuomenei.
34. Švietimo įstatyme⁴⁶ numatyta, kad mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją arba keisti kvalifikaciją pagal Užimtumo įstatymą arba Neįgalųjų socialinės integracijos įstatymą, taip pat vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos mokiniui Vyriausybės nustatyta tvarka gali būti mokama stipendija, skiriama materialinė parama. Stipendija ir materialinė parama skirstoma vadovaujantis aprašu⁴⁷. Stipendiją ir materialinę paramą numatyta skirti skatinant gerai besimokančius ir aktyviai mokyklos veikloje dalyvaujančius mokinius. Kiekviena PMĮ, atsižvelgdama į šį aprašą, tvirtina vidinius Stipendijų ir materialinės paramos skyrimo nuostatus, kuriuose nustatomi konkretūs stipendijų ir materialinės paramos dydžiai.
35. Nustatėme, kad visos PMĮ imasi iniciatyvos materialine parama skatinti mokinius, tačiau dabartiniuose teisės aktuose numatyti išmokų dydžiai ir sąlygos yra apriboti ir neskatina

⁴⁵ 34 str. 3 d.

⁴⁶ 69 str. 1 d.

⁴⁷ Vyriausybės 2005-08-10 nutarimu Nr. 876 patvirtintas Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašas.

mokinių pažangos bei lankomumo. Stipendijų ir materialinės paramos dydžiai nesikeitė daugiau nei 14 metų⁴⁸ (13 pav.).

13 pav. Stipendijų ir materialinės paramos dydžiai

Šaltinis – Valstybės kontrolė, remiantis teisės aktu⁴⁹

Stipendijos ir kitos vienkartinės išmokos nepadeda mažinti socialinės atskirties stabdant mokinių iškritimą iš ugdymo proceso dėl „negalėjimo prisimaitinti“.

36. Mokyklos teigia, jog tokia maža materialinė parama sukuria priešingą efektą – mokiniai, siekdami save išlaikyti, įsidarbina ir nebelanko pamokų (pavyzdys).

PMĮ komentarų dėl stipendijų ir materialinės paramos pavyzdžiai

„Didelė dalis mokinių iš mažas pajamas gaunančių šeimų atsisako kreiptis materialinės paramos (reglamentuotas paramos dydis nepritekliaus nepadengia), renkasi įsidarbinimą po pamokų, savaitgaliais“.

„Dalis mokinių, dėl finansinių problemų, įsidarbina, nelanko pamokų, neatsiskaito, nutraukia mokymosi sutartis“.

„<...> šiandien maksimali stipendija vos 29 eurų tikrai yra vargana ir neatpalaiduoja jaunuolių nuo materialinių rūpesčių. Kaip tik, skatina kuo greičiau įsiliesti į darbo rinką. Dažnai be sutarties, be diplomo (nes darbdavys šešėlyje diplomo neprašo), bet gaunant šiandien aktualius varganus kelis eurus. <...> Šie faktoriai neretai prisideda prie „iškritimo“ rodiklių“.

37. PMĮ skurdžiai gyvenantiems mokiniams skiria ir stipendijas, ir teikia kitokią materialinę pagalbą (pavyzdys).

Pagalbos, kurią PMI suteikia skurdžiai gyvenantiems mokiniams, pavyzdžiai

Suteikiamas nemokamas gyvenimas bendrabutyje, aprūpinimas rūbais ir maistu, skiriami „Pyragų dienos“ surinkti pinigai, skatinimas skiriant vienkartinės pinigines išmokas (už visuomeninę veiklą, atstovavimą mokyklai ir konkursų prizines vietas, maistpinigius, dienpinigius, premijas už dalyvavimą projektiniuose darbuose).

38. Ministerijos vidaus auditoriai, vertindami atitiktį teisės aktams nustatė neatitikimus, susijusius su stipendijų ir kitų išmokų skyrimu⁵⁰. Pastebėta, kad tam tikro pobūdžio skatinimai ir išmokos (maistpinigiai, premijos už aktyvią visuomeninę veiklą, mokyklos reprezentavimą ir pan.) neatitinka Vyriausybės patvirtinto Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo tvarkos aprašo. Siekiant mažinti socialinę atskirtį ir skatinti mokinius įgyti kvalifikaciją, teisės aktų nuostatos turėtų būti peržiūrėtos.

⁴⁸ Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašas 2005 m. pakeistas 4 kartus, bet stipendijų ir materialinės paramos dydžiai nesikeitė nuo pat jo patvirtinimo.

⁴⁹ Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašas.

⁵⁰ Neatitiktys minimos 20-yeje (iš 21) peržiūrėtų 2016–2018 m. ir 2019 m. I pusm. ataskaitų.

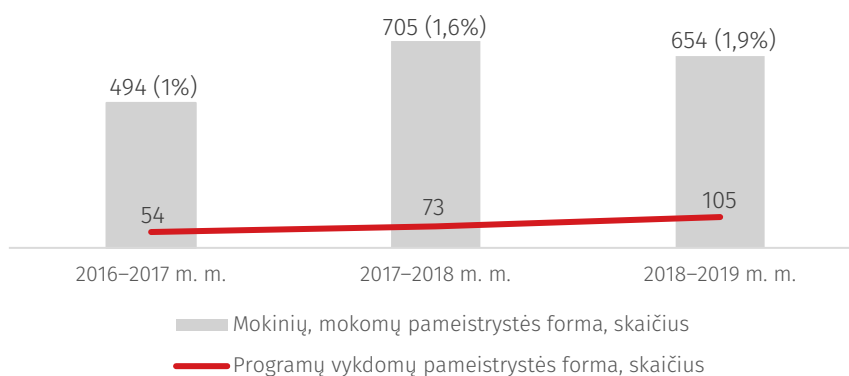
2.3. Pameistrystės plėtra turėtų būti spartinama siekiant valstybės tikslų

39. Pameistrystė yra profesinio mokymo organizavimo būdas, kai mokymas ar jo dalis vykdoma darbo vietoje: įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje, pas laisvąjį mokytoją⁵¹. Pameistrystė laikoma veiksminga priemone, padėsiančia jauniems žmonėms sklandžiai ir tvariai pereiti iš mokymo įstaigos į darbo rinką. Ypač tinka tiems, kuriems netinka teorinis mokymas. Derindami mokymą su darbo veikla, pameistriai įgyja darbo rinkai aktualių ir darbdavių ieškomų praktinių žinių bei gebėjimų⁵². Be to, šia forma besimokantiems numatytas atlyginimas padėtų skurdžiau gyvenantiems mokiniams neiškristi iš PMĮ dėl „negalėjimo prasimaitinti“. Taip pat pameistrystės forma galėtų būti vykdomas persikvalifikavimas, suaugusiųjų mokymas. Kadangi tai valstybės siekis, valstybinės PMĮ turėtų būti ypač aktyvios. CEDEFOP pastebi, kad Lietuvoje gausu pameistrystei artimų schemų, tačiau faktiškai trūksta vienodo jos supratimo, ji nėra išplėtotą kaip sistemiškas profesinis mokymas. 2017 m. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane⁵³ ir 2014–2022 m. Valstybinėje švietimo strategijoje⁵⁴ numatyti rodikliai, kad mokinių, mokomų pameistrystės forma, 2020 m. bus 20 proc. Dėl to vertinome, ar:

- patvirtintas planas, kaip didinti pameistrystės apimtį;
- kasmet bent 3 proc. didėja pameistrystės forma vykdomų programų dalis;
- pirminio mokymo mokinių, besimokančių pameistrystės forma, dalis kasmet didėja bent po 4 proc.

40. Nustatėme, kad daugėja programų vykdomų pameistrystės forma⁵⁵, bet profesinio mokymo mokinių, besimokančių šia forma, nedaugėjo: 2018–2019 m. m. jie sudarė 1,9 proc. visų besimokančiųjų (14 pav.). Taigi tikslas, kad 2020 m. mokytoji 20 proc. gali būti nepasiektas.

14 pav. Pirminio profesinio mokymo mokinių, mokomų pameistrystės mokymo forma, skaičius (ir visų mokinių dalis) ir programų, pagal kurias jie mokomi, skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ITC duomenis

⁵¹ Profesinio mokymo įstatymas, 2 str., 7 d.

⁵² Prieiga per internetą: https://www.cedefop.europa.eu/files/4140_lt.pdf, 18 psl.

⁵³ Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167.

⁵⁴ IV prioritetinė kryptis: Mokymasis ir įgalinimas visą gyvenimą (21.3 stiprinti motyvą mokytis, susiejant mokymą visą gyvenimą su besimokančiųjų pasirinkimais, sukuriant finansinės paramos sistemą. Plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą, ypač per praktiką, stažuotes, P, diegiant pameistrystės formą. Sukurti ir pradėti taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą)

⁵⁵ Pameistrystė – tai mokymo forma, todėl mokymas gali vykti bet kurioje siūlomoje mokymo programoje.

41. Atkreipiamė dėmesį, kad skiriasi ITC ir PMĮ duomenys apie profesinio mokymo organizavimą pameistrystės forma. Be to, 40 proc. valstybinių PMĮ (27 įstaigos) 2018–2019 m. m. pameistrystės nevykdė, nors jų vadovai metinėse veiklos užduotyse 2018 m. yra numatę pameistrystės plėtros rodiklį⁵⁶. Pažymime, kad į strateginius veiklos planus šį rodiklį persikėlė tik 19 PMĮ.
42. Nesutariant suinteresuotoms šalims (darbdaviams ir PMĮ), Pameistrystės forma organizuojamo profesinio mokymo tvarkos aprašas⁵⁷ buvo patvirtintas tik 2019-10-23. PMĮ argumentavo, kad negali dirbti, kol tvarka nepatvirtinta. Pažymime, kad yra mokyklų⁵⁸, kurios ir be patvirtintos tvarkos organizavo mokymą pameistrystės forma.
43. Organizuojant mokymą pameistrystės forma gali dalyvauti ŠMSM ir UT. Nustatėme, kad UT pasirašyta 1,8 karto mažiau pameistrystės sutarčių, nei 2018–2019 m. m. pasirašė PMĮ. Pagal UT pateiktus duomenis ir remdamiesi Užimtumo įstatymu apskaičiavome, kad 2018 m. duomenimis, pameistrystei trunkant vidutiniškai 6 mėn., tarnyba patiria 2 628 Eur⁵⁹ sąnaudų už vieną asmenį, besimokantį šia forma. Asmuo, pasirašęs pameistrystės sutartį su valstybine PMĮ (pagal ŠMSM taikomą pameistrystės formą), valstybei kainuoja vidutiniškai 1 600 Eur (mokinio krepšelis). Taigi sudarant pameistrystės sutartį UT, profesinis mokymas šia forma yra apie 1000 Eur brangesnis.
44. Valstybinės PMĮ turėtų užtikrinti, kad mokiniai, pradėję mokytis, neiškristų, įgytų kvalifikaciją ir įsidarbintų, todėl turėtų būti įgyvendintos teiktos rekomendacijos dėl profesinio orientavimo. PMĮ derėtų išsamiau aiškintis mokinių iškritimo priežastis ir siekti mažinti iškrentančiųjų skaičių. Švietimo pagalbai, užtikrinant kiekvieno mokinio ugdymosi poreikius, reikėtų skirti daugiau dėmesio.

3. SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ STEIGIMO TIKSLAI GALI BŪTI NEPASIEKTI

45. SPMC buvo steigiami 2012–2015 m., investuota⁶⁰ apie 118 mln. Eur, o į tolesnę plėtrą – dar apie 29 mln. Eur. Vienas iš SPMC steigimo tikslų buvo padidinti profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams, gerinant besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai⁶¹. SPMC koncepcijoje⁶² numatyta, kad centrai negali tapti tiesiog investicija, jie turi būti kuo plačiau panaudojami. Planuota⁶³, kad 2020 m. 80 proc. mokinių mokysis su naujausia įranga

⁵⁶ 4 proc. mokinių, mokomų pameistrystės forma.

⁵⁷ Vyriausybės 2019-10-23 nutarimas Nr. 1065.

⁵⁸ Pvz., Visagino technologijos ir verslo profesinio mokymo centras, Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centras.

⁵⁹ PM paslaugos mokymo tiekėjui; mokymo stipendija už teorinio mokymo valandas pameistriui; 0,47 MMA arba pameistriui priklausančios NSDI (nedarbo socialinio draudimo išmoka) dydžio stipendija; privalomojo sveikatos tikrinimo ir skiepavimo nuo užkrečiamųjų ligų išlaidos pameistriui (kai jos patirtos iki mokymo pradžios); pameistrio darbo užmokesčio kompensacija darbdaviui (40 proc. nuo DU ir „Sodros“ įmokų, bet ne daugiau kaip 555 Eur).

⁶⁰ Veiklos audito ataskaita „Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės“, 2016-02-22 Nr. VA-P-50-1-1.

⁶¹ Švietimo ir mokslo ministro 2008-05-22 įsakymu Nr. ISAK-1463 patvirtinta Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programa.

⁶² Švietimo ir mokslo ministro 2007-05-31 įsakymas Nr. ISAK-1039: centras negali tapti tiesiog investicija, kurios pagrindu tam tikroje profesinio mokymo įstaigoje yra sukuriamas moderni technologinė bazė. Pastaroji turi tapti stimulu pačiai įstaigai susikurti kokybišką naują valdymo ir paslaugų teikimo kultūrą. Investicijos turėtų skatinti bendradarbiavimą naudojantis profesinio mokymo ištekliais.

⁶³ Švietimo ir mokslo ministro 2018-03-29 įsakyme Nr. V-305.

esančia SPMC. Be to, valstybė tikėjosi, kad PMĮ, kuriose bus įsteigti SPMC, siūlys kokybiškas mokymo paslaugas rinkai, jas parduos ir užsidirbs didelę dalį lėšų, reikalingų centrams išlaikyti ir paslaugoms tobulinti, kad investicijų į įrangos atnaujinimą našta negultų tik ant mokesčių mokėtojų pečių. Lietuvoje 2018 m. 32-ose valstybinėse PMĮ veikė 41 SPMC (15 pav.).

15 pav. Skirtingose PMĮ veikiantys SPMC

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Vertiname, ar:

- sudarytos prielaidos, kad SPMC infrastruktūra naudotųsi išorės vartotojai;
- visi SPMC gauna pajamas, kurias panaudoja atnaujinti ar įsigyti įrangos, kitais tikslais;
- tikslingai investuojama į PM infrastruktūrą;
- PMĮ tinklo optimizavimas orientuotas į efektyvesnį lėšų naudojimą.

3.1. Neužtikrinama, kad sektorinių praktinio mokymo centrų infrastruktūra naudotųsi kuo daugiau asmenų

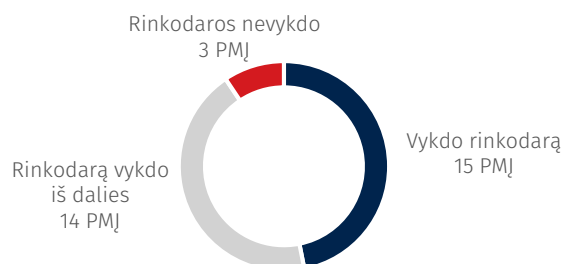
46. Siekiant pritraukti daugiau išorės vartotojų, PMĮ, kuriose įsteigti SPMC, turėtų nuolatos analizuoti darbo rinkos pokyčius, poreikius ir sudaryti išorės vartotojams sąlygas mokytis jiems tinkamu laiku ir po darbo. Vertiname, ar: šiuos centrus turinčios PMĮ vykdydė rinkodarą; ar bent pusę darbo laiko SPMC dirbo dviem pamainomis ir taip dirbantiesiems sudarė sąlygas naudotis jų paslaugomis.
47. 2016 m. valstybinio audito⁶⁴ metu rekomendavome⁶⁵, kad SPMC turinčios PMĮ vykdytų rinkodaros funkcijas, siekdamos padidinti paslaugų prieinamumą. Domėjomės, kaip buvo įgyvendinta rekomendacija. 28 (iš 31) PMĮ, turinčios SPMC, nurodė, kad vykdo rinkodarą, tačiau, nepaisant vykdytų mokymų⁶⁶, rinkodarą jos dažnai supranta kaip mokymo paslaugų viešinimą. Laikėme, kad PMĮ rinkodarą atlieka, jei vykdo ne tik paslaugų viešinimą, bet ir darbo rinkos poreikių tyrimus, apklausas, analizes. Dėl to pusė nurodžiusių, kad rinkodarą vykdo, ją vykdo tik iš dalies, tai yra, jų rinkodaros funkcijos apsiriboja mokymo paslaugų viešiniu, dalyvavimu parodose, atvirų durų dienų metu ir pan. (16 pav.).

⁶⁴ Veiklos audito ataskaita „Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės“, 2016-02-22 Nr. VA-2016-P-50-1-1.

⁶⁵ Siekiant didinti sektorinių praktinio mokymo centrų užimtumą ir profesinio mokymo įstaigų pasirengimą tinkamai organizuoti veiklas: įpareigoti profesinio mokymo įstaigas nustatyti uždavinius, priemones ir siektinus rezultatus dėl teikiamų mokymo paslaugų viešinimo ir skirtingų išorės vartotojų (mokinių, studentų, bedarbių, darbo rinkos ir verslo atstovų) pritraukimo; užtikrinti, kad centruose būtų vykdomos rinkodaros funkcijos.

⁶⁶ SPMC turinčių PMĮ atstovai dalyvavo KPMPC ES projekto lėšomis 2017-10–2018-01 organizuotuose mokymuose, kuriuose buvo dėstomi ir rinkodaros klausimai.

16 pav. Rinkodaros vykdymas SPMC turinčiose PMĮ

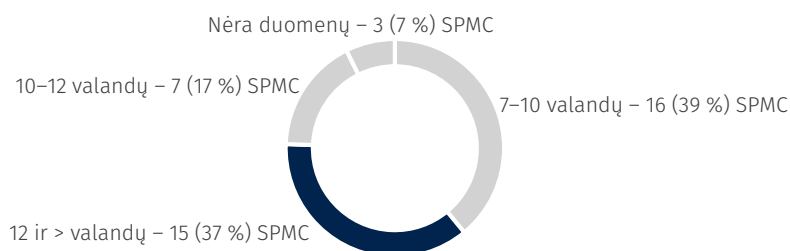

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

Neatliekant ar tik iš dalies atliekant rinkodarą, sudėtingiau suprasti ir identifikuoti paslaugų vartotoją, atsižvelgti į jo poreikius.

48. Sektorinių praktinio mokymo centrų koncepcijoje⁶⁷ nurodoma, kad PMĮ nepakankamai panaudoja tęstinio mokymosi paslaugų pardavimo galimybes ir smarkiai atsilieka pagal tęstinio mokymo paslaugų teikimo apimtį nuo įstaigų pažangiose užsienio šalyse. Siekiant šalies tikslo – didinti besimokančiųjų visą gyvenimą skaičių – svarbu, kad būtų galimybė SPMC naudotis tokiu laiku, kuris yra patogus dirbantiems ir norintiems mokytis, tai yra, centrai turėtų dirbti bent dviem pamainomis – 12 ir daugiau valandų per dieną. Nustatėme, kad taip dirba 15 SPMC (17 pav.).

17 pav. SPMC darbo valandų skaičius per parą

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

Vasarą SPMC užimtumas yra mažesnis: centrai naudojami mokytis iš UT siųstus asmenis, 4 jų nurodė, kad vasaros laikotarpiu visiškai nedirba.

49. SPMC buvo steigiami siekiant valstybės tikslų teikti mokymus, kurių reikia darbo rinkai, ir teikti juos ne tik pirminio, bet ir tęstinio mokymo reikalingiems asmenims jiems patogiu laiku, neatsitraukiant nuo darbo. Šie tikslai nebus pasiekti, nes ne visi SPMC vykdo aktyvią rinkodarą ir dirba dviem pamainomis. Nepakankamai išnaudojamos galimybės naudotis SPMC infrastruktūra ir prisidėti prie mokymosi visą gyvenimą rodiklio gerinimo.

3.2. 60 proc. profesinio mokymo įstaigų, turinčių sektorinius praktinio mokymo centrus, neuždirbo 10 proc. lėšų

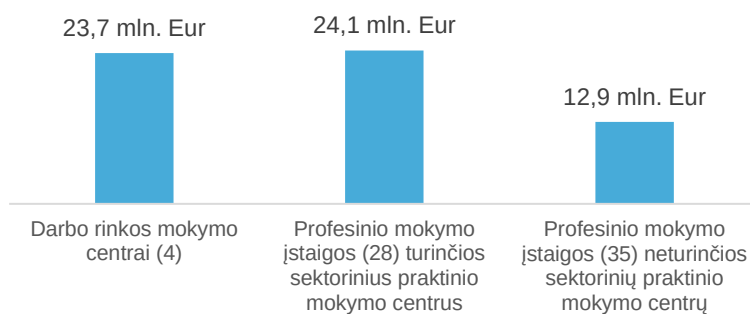
50. Steigiant SPMC planuota, kad PMĮ, kuriose jie bus įsteigti, turės siūlyti kokybiškas mokymo paslaugas rinkai, jas parduoti ir užsidirbti didelę dalį centrui išlaikyti ir paslaugoms tobulinti reikalingų pajamų. Vertinome, ar:

⁶⁷ Švietimo ir mokslo ministro 2007-05-31 įsakymas Nr. ISAK-1039.

- visos PMĮ, kuriose įsteigti SPMC, gauna pajamų iš jų veiklos;
- visų PMĮ, kuriose įsteigti SPMC, gaunamų pajamų dalis sudaro bent 10 proc. bendro biudžeto;
- įranga atnaujinama iš PMĮ, kuriose įsteigti SPMC, gaunamų pajamų.

51. Lyginome rodiklius PMĮ, turinčių SPMC ir jų neturinčių. Visos PMĮ (67) 2016–2018 m. gavo 60,7 mln. Eur pajamų (15 proc. visų PMĮ lėšų). Nustatėme, kad turinčiosios SPMC uždirbo daugiau pajamų (18 pav.).

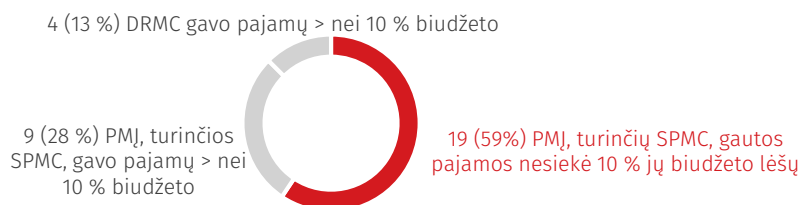
18 pav. PMĮ gautos pajamos 2016–2018 m., mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

52. Nustatėme, kad beveik 60 proc. SPMC turinčių PMĮ neuždirbo net 10 proc. savo biudžeto⁶⁸ lėšų (19 pav.).

19 pav. SPMC turinčių PMĮ pajamų dalis bendrame PMĮ biudžete 2016–2018 m.

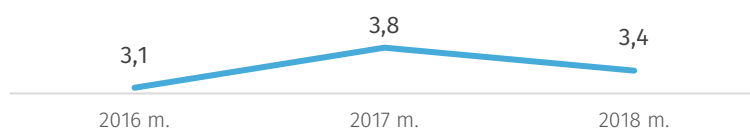

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

2 PMĮ, turinčios SPMC, uždirbo mažiau nei 1 proc. visų įstaigos lėšų. Daugiausiai kasmet uždirbdavo Klaipėdos E. Galvanausko profesinio mokymo centras (~47,8 proc. 2018 m.).

53. Iš SPMC veiklos 2016–2018 m. buvo gauta 10,3 mln. Eur pajamų, kurios 2018 m. mažėjo (20 pav.).

20 pav. 41-o SPMC pajamos 2016–2018 m., mln. Eur

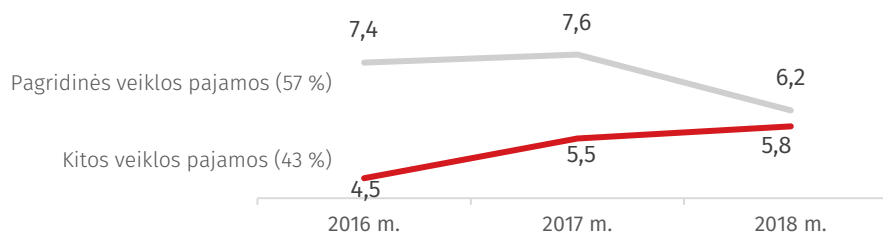
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

SPMC uždirbamos pajamos skyrėsi: 2018 m. svyravo nuo 0,42 iki 656,8 tūkst. Eur per metus. DRMC turimi SPMC vidutiniškai uždirbo 2,5 karto daugiau nei PMĮ veikiantieji. Viena įstaiga iš SPMC veiklos per trejus metus pajamų visiškai neuždirbo.

⁶⁸ PMĮ biudžeto lėšos – tai visos PMĮ per metus gautos lėšos iš visų šaltinių: valstybės ir savivaldybių biudžetų, ES paramos, kitų šaltinių; ir gautos pajamos už suteiktas paslaugas.

54. Pajamos iš SPMC veiklos audituojamu laikotarpiu sudarė tik 1/5 visų pajamų, kurias gavo PMJ, turinčios SPMC. Taigi didesnę dalį pajamų įstaigų (net ir turinčios SPMC) uždirba ne iš pagrindinės veiklos, dėl to gali neskirti pakankamai dėmesio SPMC veiklos plėtrai, išorės vartotojų pritraukimui.
55. Valstybė įsteigė PMJ, siekdama sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, mokytis visą gyvenimą, tobulinti ir keisti kvalifikaciją ir pan.⁶⁹ Taigi, PMJ daugiausiai pajamų turėtų uždirbti iš pagrindinės⁷⁰ veiklos – mokymo. Nustatėme kad daugiau nei 40 proc. pajamų jos uždirbo iš nepagrindinės, t. y. kitos⁷¹, veiklos ir šios veiklos pajamos didėjo (21 pav.).

21 pav. 63 PMJ (be DRMC) pajamų struktūra ir tendencija 2016–2018 m., mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMJ duomenis

Visi 4 DRMC didžiąją (87,1 proc.) dalį pajamų uždirbo iš pagrindinės veiklos. Dvi PMJ visiškai negavo pajamų iš pagrindinės, gavo tik iš kitos veiklos, trys PMJ iš pagrindinės veiklos uždirbo mažiau nei 10 proc. pajamų. Daugiausiai pajamų iš pagrindinės veiklos gavo Kauno statybos ir paslaugų mokymo centras – 90 proc., Klaipėdos E. Galvanausko profesinio mokymo centras – 89,5 proc., Klaipėdos laivų statybos ir remonto mokykla – 84,6 proc.

56. Vertinome, kaip SPMC uždirbtos lėšos naudojamos įrangai atnaujinti. Nustatėme, kad 2016–2018 m. 41 SPMC įrangos įsigijo už 2,8 mln. Eur. Pagrindinis šaltinis buvo gautos pajamos – apie 43 proc., taip pat buvo naudojamos valstybės biudžeto (apie 21 proc.), ES (apie 12 proc.), kitos lėšos. 19 PMJ, turinčių SPMC ir įsigijusių įrangos, tam skyrė 8 proc. iš SPMC veiklos gautų pajamų ir panaudojo jų nuo 0 iki 198 tūkst. Eur. Keturios PMJ įrangai įsigyti visiškai nenaudojo uždirbtų pajamų, o trys⁷² PMJ visą įrangą įsigijo tik iš gautų pajamų. PMJ turėtų siekti uždirbti daugiau pajamų iš savo pagrindinės veiklos, ypač turinčios SPMC.

⁶⁹ Profesinio mokymo įstatymas, 3 str.

⁷⁰ Prie pagrindinės veiklos pajamų priskiriama: už mokymo paslaugas, pvz. įvairių mokymo programų kursus (įvairių kategorijų traktorių vairuotojo (traktorininko, ūkininkavimo pradmenų, kombainininkų), lankomosios priežiūros darbuotojo, pagalbinio virtuvės darbuotojo, medienos apdirbimo staklininko, virėjo, socialinio darbuotojo padėjėjo, metalų suvirintojo bei pjaustytojo elektra ir dujomis, apskaitininko, gipso kartono atitvarų montuotojo-apdailininko, laivavedžių ir kt. mokymo programų kursai), už praktinio mokymo paslaugas, asmens įgytų kompetencijų vertinimo ir kitas paslaugas.

⁷¹ Kitos veiklos pajamos: apgyvendinimo paslaugos, šildymo paslaugos (Šilutės PMC turi katilinę), maitinimo paslaugos, nuomos paslaugos, pirmosios pagalbos kursai, vairuotojų pažeidėjų kursai, privalomieji higienos kursai, masažo, kirpimo paslaugos, traktorininko pažymėjimų keitimas, išdavimas vietoje pamestų ar kitaip prarastų, mokinių įmokos už gyvenimą bendrabutyje, užaugintų grūdinių kultūrų pardavimo pajamos, parduotų gyvulių, žuvies pajamos, kitų paslaugų pajamos.

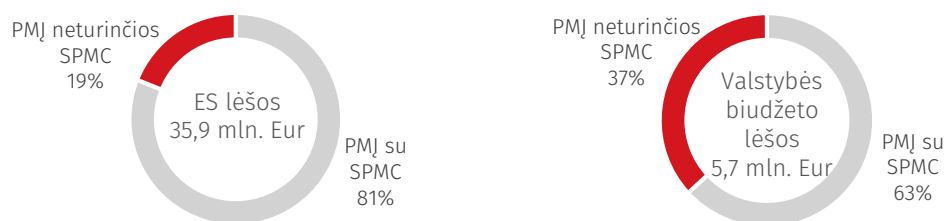
⁷² Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centras, Klaipėdos E. Galvanausko profesinio mokymo centras, Vilniaus geležinkelio transporto ir verslo paslaugų mokykla.

3.3. Profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimas neorientuotas į efektyvesnį lėšų naudojimą

19 proc. ES ir 37 proc. valstybės biudžeto lėšų investuota į profesinio mokymo įstaigas, kurios neturi sektorinių praktinio mokymo centrų

57. SPMC plėtrai 2014–2020 m. ES paramos programavimo laikotarpiu planuota skirti 49 mln. Eur, tačiau, atlikus veiklos auditą⁷³ ir pateikus rekomendaciją, buvo peržiūrėtas investicijų tikslingumas ir SPMC infrastruktūros plėtrai skirta 29,1 mln. Eur. SPMC koncepcijoje⁷⁴ numatyta, kad centrai negali tapti tiesiog investicija, jie turi būti kuo plačiau naudojami. Dėl to investicijos į PM infrastruktūrą turėtų būti nukreipiamos ten, kur sukurtų pridėtinę vertę. Vertiname, ar investuojamos lėšos tik į tas PMJ, kuriose įsteigti SPMC.
58. Nustatėme, kad 19 proc. ES ir 37 proc. valstybės biudžeto lėšų investuota į PMJ, kurios neturi SPMC (22 pav.).

22 pav. ES ir valstybės biudžeto lėšų investicijos į PMJ 2016–2018 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMJ finansinių ataskaitų duomenis

Be to, investuojama į mažas pagal mokinių skaičių profesines mokymo įstaigas, kurias buvo planuojama reorganizuoti (pavyzdys).

2016–2017 m. investicijų į planuotas reorganizuoti PMJ pavyzdys

70 tūkst. Eur – 264 mokinių (2018 m.) turinti Smalininkų technologijų ir verslo mokykla (be SPMC), kuri bus prijungta prie Tauragės PRC.
126,8 tūkst. Eur – 217 mokinių (2018 m.) turinti Žeimelio žemės ūkio mokykla (be SPMC), kuri jungiama su Joniškio ŽŪM.

Reikėtų vengti atvejų, kai investuojama į renovavimą, o paskui įstaigos pertvarkomos, nes investicijos, nukreiptos į potencialo neturinčias mokyklas, nesukuria pridėtinės vertės.

Didžiausias bendras patalpų plotas, tenkantis vienam mokiniui didėja mažose mokyklose

59. Mažėjant mokinių skaičiui profesinio mokymo įstaigose ir siekiant efektyviai naudoti mokymui skirtas lėšas, turėtų būti optimizuojamas PMJ tinklas, kad būtų stiprinamos mokyklos, galinčios suteikti kokybiškas profesinio mokymo paslaugas, kuriama pridėtinė

⁷³ Veiklos audito ataskaita „Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės“, 2016-02-22 Nr. VA-P-50-1-1.

⁷⁴ Švietimo ir mokslo ministro 2007-05-31 įsakymas Nr. ISAK-1039: centras negali tapti tiesiog investicija, kurios pagrindu tam tikroje profesinio mokymo įstaigoje yra sukurama moderni technologinė bazė. Pastaroji turi tapti stimulu pačiai įstaigai susikurti kokybišką naują valdymo ir paslaugų teikimo kultūrą. Investicijos turėtų skatinti bendradarbiavimą naudojantis profesinio mokymo ištekliais.

vertė. Taip pat svarbu, kad būtų mažinamas nenaudojamų patalpų, kurių išlaikymui reikalingos lėšos, plotas. Dėl to vertinome, ar:

- patvirtintas PMĮ tinklo optimizavimo planas;
- bendras patalpų plotas, tenkantis 1 mokiniui, visose PMĮ nedidėjo;
- kasmet bent 5 proc. mažėjo nenaudojamų patalpų plotas.

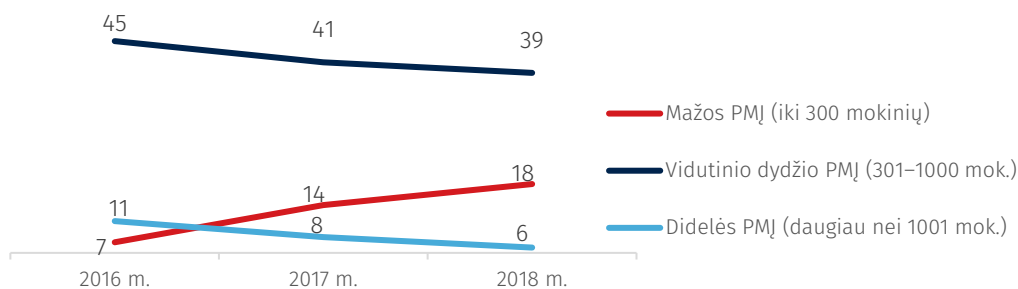
60. 2018 m. kovo mėn. patvirtintas⁷⁵ Valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendina savininko (dalininko) teises ir pareigas, tinklo vystymo 2018–2020 m. bendrasis planas. PMĮ tinklas nuo 2010 iki 2018 m. traukėsi 22 proc. (nuo 86 iki 67). Pertvarkius tinklą⁷⁶ planuojama, kad 2020-12-31 bus 65 valstybinės PMĮ. Kaimyninėse Baltijos šalyse šis tinklas traukėsi labiau (pavyzdys).

PMĮ tinklo pertvarkos kaimyninėse Baltijos šalyse pavyzdys

Latvijoje 2010–2016 m. PMĮ tinklas sumažėjo 61 proc. – nuo 59 iki 23 mokyklų.
Estijoje 2002–2016 m. PMĮ tinklas sumažėjo 52 proc. – nuo 54 iki 26 mokyklų.

61. Pastebime, kad mokyklos tuštėja, tad kasmet mažėja didelių ir vidutinių⁷⁷ PMĮ (pagal mokinių skaičių), o mažų daugėja (23 pav.).

23 pav. PMĮ skaičiaus kitimas pagal dydį (mokinių skaičių)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

Auditorių nuomone, nuolat mažėjant mokinių skaičiui profesiniame mokyme (1 pav.) ir siekiant, kad mokiniai mokytųsi naudodami modernią įrangą, valstybinių PMĮ tinklas turėtų būti tvarkomas kryptingiau.

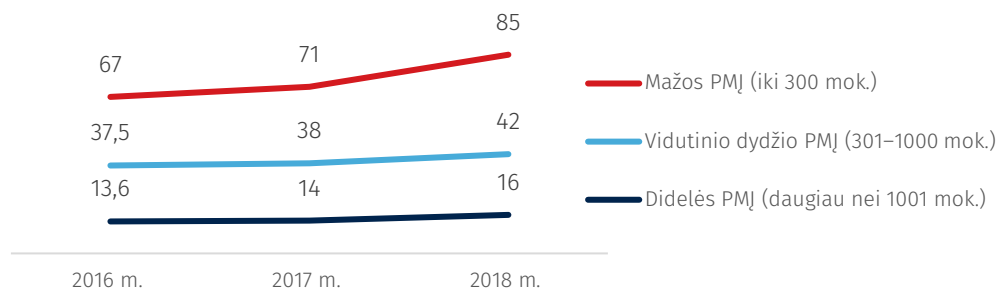
62. Optimizuojant tinklą, PMĮ buvo pertvarkomos iš biudžetinių įstaigų į viešąsias. Tai turėjo palengvinti atsisakyti perteklinio, nereikalingo turto (ploto). Nustatėme, kad bendras visų PMĮ plotas 2016–2018 m. sumažėjo tik 2,08 proc. Mokinių sumažėjo 29 proc., tad bendras patalpų plotas, tenkantis vienam mokiniui, 2016–2018 m. didėjo 37 proc. (24 pav.).

⁷⁵ Švietimo ir mokslo ministro 2018-03-29 įsakymas Nr. V-305.

⁷⁶ Švietimo ir mokslo ministro 2018-03-29 įsakymu Nr. V-305 patvirtintas Valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendina savininko (dalininko) teises ir pareigas, tinklo vystymo 2018–2020 m. bendrasis planas, 21 p.

⁷⁷ Audito metu laikėmės nuostatos, kad maža mokykla ta, kurioje mokosi iki 300, vidutinė – 301–1000, didelė – 1001 ir daugiau mokinių.

24 pav. Bendras patalpų plotas, tenkantis vidutiniškai vienam mokiniui pagal PMĮ dydį, kv. m

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

2018 m. apie 50 proc. PMĮ bendras plotas vienam mokiniui viršijo vidurkį ir buvo didesnis nei 39,2 kv. m, o trijose įstaigose viršijo 200 kv. m. Didžiausias jis buvo ir didėjo mažose mokyklose (pavyzdys).

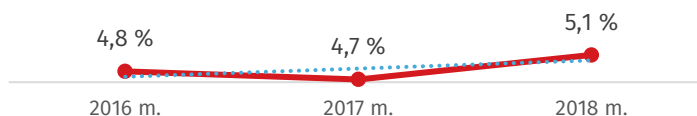
Didžiausio ir mažiausio bendro ploto vienam mokiniui pavyzdžiai

Didžiausias bendras plotas vienam mokiniui (3 PMĮ): 379,4, 297,9, 203,7 kv. m.

Mažiausias bendras plotas vienam mokiniui Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centre: 4,3 kv. m.

63. Didelį bendrąjį plotą vienam mokiniui lemia nenaudojamos patalpos ir mažėjantis mokinių skaičius. Pagal ŠMSM pateiktus duomenis, Turto bankui 2016–2018 m. PMĮ perdavė 49,6 tūkst. kv. m nekilnojamojo turto, bet 2018 m. 63 PMĮ vis dar turėjo 64,3 tūkst. kv. m nenaudojamo ploto (apie 5,1 proc. viso 63-ųjų PMĮ ploto), kuris audituojamu laikotarpiu didėjo (25 pav.).

25 pav. Nenaudojamo patalpų ploto dalis bendrai 63-ijose PMĮ, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

Ministerija informavo, kad 2019 m. Turto bankui PMĮ perdavė 18,2 tūkst. kv. m nereikalingo, nenaudojamo funkcijoms vykdyti nekilnojamojo turto ir paaiškino: „kadangi, vykdant mokyklų tinklo vystymo planą, mokyklos ne likviduojamos, o reorganizuojamos, paliekant skyrius, dar daugiau turto atsisakyti negalima, nes turi būti užtikrinamas ugdymas. Jeigu būtų priimami atitinkami politiniai sprendimai dėl mokyklų tinklo, dalį mokyklų uždariant, galima būtų iš esmės spręsti nereikalingo nekilnojamojo turto perdavimo VĮ Turto bankui klausimus“.

64. 2016–2018 m. nenaudojamo patalpų ploto turėjo 22 PMĮ: 10 PMĮ, turinčių SPMC, ir 12 PMĮ, neturinčių SPMC. Atkreipiame dėmesį, kad SPMC įsteigti didesnėse PMĮ, kuriose nenaudojamo turto dalis buvo mažesnė nei PMĮ, neturinčiose SPMC (26 pav.).

26 pav. Nenaudojamo ploto turinčių PMĮ, kuriose yra ar nėra SPMC, dalis 2018 m., proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

Keturiuose PMĮ nenaudojamas plotas sudarė daugiau nei 30 proc. bendro įstaigos ploto (pavyzdys).

Nenaudojamo ploto pavyzdžiai PMĮ turinčiose ir neturinčiose SPMC

PMĮ be SPMC turėjo iki 58,6 proc. nenaudojamo ploto, pvz.: 59 proc. (11 tūkst. kv. m), 30,7 proc. (10,3 tūkst. kv. m).

PMĮ su SPMC turėjo iki 35 proc. nenaudojamo ploto, pvz.: 35 proc. (2,7 tūkst. kv. m), 17,8 proc. (2,8 kv. m), 12,8 proc. (5,2 kv. m).

65. Patvirtintas PMĮ pertvarkos planas, pagal jį mokyklos jungiamos, pertvarkomos, tačiau plotas, tenkantis 1 mokiniui, didėja. Mažėjant mokinių skaičiui, tačiau neatsisakant nenaudojamų patalpų, kasmet brangsta išlaikymas, nes reikia lėšų ir žmogiškųjų išteklių, o patalpų nuoma – ne pagrindinė PMĮ veikla. Lėšos, skiriamos nenaudojamų patalpų išlaikymui, administravimui, turėtų būti skirtos gerinti kokybę.

4. VISOS KOKYBĖS UŽTIKRINIMO GRANDYS TOBULINTINOS

66. Valstybė turi pareigą prižiūrėti mokymo įstaigų veiklą, kad visos jos laikytųsi vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų⁷⁸. Profesinio mokymo įstatyme⁷⁹ nurodoma, kad už profesinio mokymo kokybę atsako profesinio mokymo teikėjas. Kokybės užtikrinimo sistema turėtų sudaryti sąlygas politikos formuotojui turėti aktualią informaciją apie profesinio mokymo kokybę, užtikrinti, kad baigus bet kurią PMĮ, vienodai būtų vertinama kvalifikacija, pačios įstaigos turėtų nuolat stebėti savo veiklą ir laiku priimti reikalingus sprendimus, siekiant visiems mokiniams užtikrinti reikiamą ir kokybišką profesinį mokymą. Audito metu išskyrėme penkias profesinio mokymo kokybės užtikrinimo grandis (27 pav.).

27 pav. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo grandys

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Siekdami įvertinti, kaip užtikrinama profesinio mokymo kokybė, analizavome, ar:

- PM teikėjų licencijavimas užtikrina kokybišką PM;
- PM programų vertinimas užtikrina programų kokybę;
- neformaliojo ir savišvietos būdų įgytų kvalifikacijų pripažinimas užtikrina PM kokybę;
- pasirengta atlikti PM teikėjų veiklos išorinį vertinimą;
- visos PMĮ turi vidines kokybės užtikrinimo sistemas.

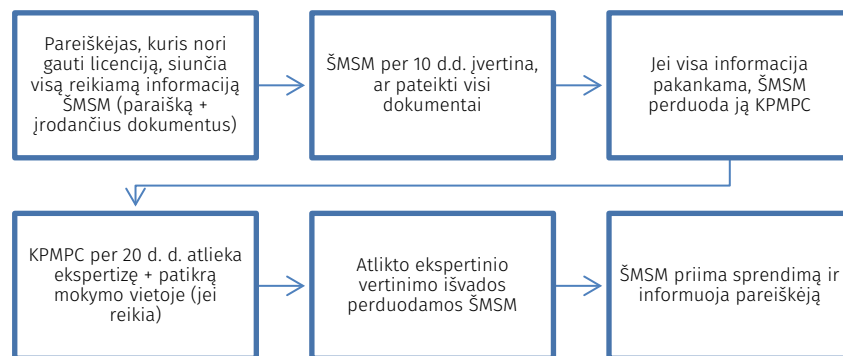
⁷⁸ Konstitucinio Teismo 2019-09-19 nutarimas Nr. KT25-N11/2019.

⁷⁹ 22 str. 4 d.

4.1. Licencijos turėjimas nebūtinai rodo kokybę

67. Įstaigai, norinčiai vykdyti formaliąją profesinio mokymo programą, reikalinga licencija.⁸⁰ Licencijavimo procese dalyvauja ŠMSM ir KPMPC (28 pav.).

28 pav. Profesinio mokymo licencijos išdavimo eiga

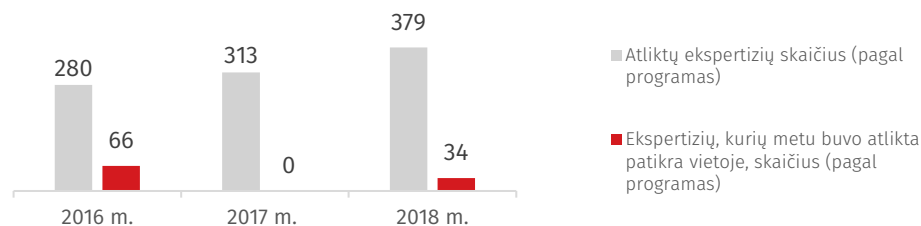
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vyriausybės 2019-06-12 nutarimą Nr. 591

2018 m. buvo 324 licencijuoti PM teikėjai (67 valstybinės PMĮ ir 257 privatūs PM teikėjai). Vertiname, ar:

- išduodant licenciją atliekamo ekspertinio vertinimo metu yra nustatyti kriterijai, kada atliekamas patikrinimas PM vietoje;
- priežiūros institucija kartą per 3 metus patikrina kiekvieno PM teikėjo atitiktį išduotos licencijos reikalavimams.

68. Nustatėme, kad 2016–2018 m. apie 90 proc. atvejų ekspertinis vertinimas (pagal programas) buvo atliekamas pagal pareiškėjo pateiktus dokumentus, ir apie 10 proc. atvejų ekspertizės metu buvo atlikta patikra vietoje (29 pav.).

29 pav. PMĮ ekspertizių (pagal programas) ir ekspertizių, kurių metu atlikta patikra vietoje, skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal KPMPC duomenis (ekspertizių aktai ir patikros mokymo vietoje aktai)

69. Pažymime, kad sprendimas „nepasirengęs“ 2 kartus dažniau buvo priimtas atliekant patikrinimą mokymo vietoje. Tačiau nėra nustatyta, kaip atliekama PM teikėjų atranka patikrinimams. KPMPC nurodė, kad analizuoja turimą informaciją apie PM teikėją, kurios pagrindu nusprendžia dėl patikrinimo vietoje, tačiau atliktos analizės įrodymų nepateikė. Siekiant aiškaus licencijavimo proceso ir efektyviai naudoti išteklius svarbu, kad patikrinimai būtų atliekami rizikingiausiuose subjektuose. Taip pat svarbu, kad subjektai ir ekspertai žinotų ir vienodai suprastų atrankos patikrinimams kriterijus. Todėl reikėtų nustatyti kriterijus, pagal kuriuos ekspertizės metu būtų priimamas sprendimas atlikti patikrą mokymo vietoje. Minėti kriterijai turėtų būti viešai paskelbti.

⁸⁰ Profesinio mokymo įstatymas, 14 str. 13 p.

70. Siekiant kokybės, reikia įsitikinti, ar ji išlaikoma ir praėjus tam tikram laikui po licencijos gavimo, nes licencija išduodama neribotam laikui. Be to, tai padėtų nustatyti, ar PM teikėjas tebevykdo profesinio mokymo veiklą. 2017 m. ŠMSM nustatė, kad trečdalis iš tuo metu buvusių licencijuotų 247 PM teikėjų nevykdė formalių PM programų. 2019 m. pradžioje ŠMSM panaikino licencijas 29 PM teikėjams, nes jie daugiau kaip 2 metus nevykdė mokymo veiklos⁸¹.
71. Licencijuotų PM teikėjų priežiūrą atlieka ŠMSM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamentas. Pagal kompetenciją šią priežiūrą atlieka ir UT Kokybės vadybos ir kontrolės skyrius (30 pav.).

30 pav. Profesinio mokymo teikėjų priežiūrą atliekančios institucijos

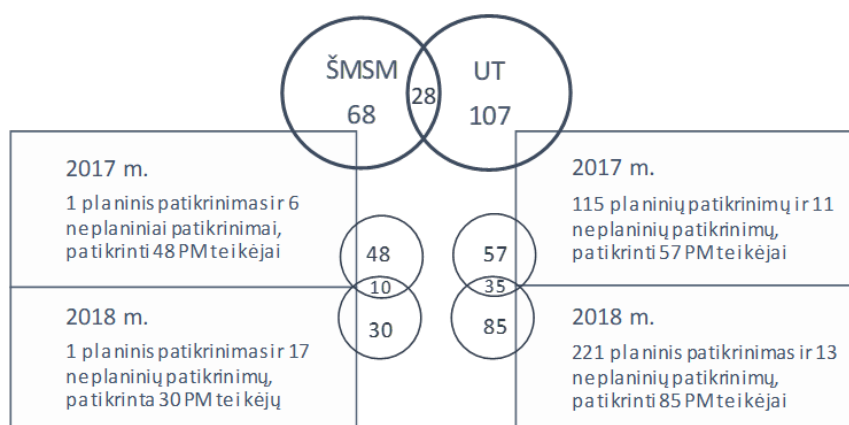
ŠMSM (Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamentas)	UT (Kokybės vadybos ir kontrolės skyrius)
• Atlieka formaliojo profesinio mokymo teikėjų priežiūrą (t.y. tik licencijuotų PM teikėjų)	• Atlieka profesinio mokymo teikėjų, kurie dalyvauja bedarbių mokyme, priežiūrą (t.y. licencijuotų ir nelicencijuotų PM teikėjų)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento⁸² ir Užimtumo tarnybos nuostatus⁸³

Siekiant, kad kokybės priežiūra apimtų kuo daugiau institucijų, UT ir ŠMSM turėtų veikti kartu.

72. Nustatėme, kad 2010–2016 m. m. ŠMSM neatliko nė vieno planinio patikrinimo, 2017 m. vieną – vertino 46 PM teikėjus, ir 6 neplaninius (pagal gautus skundus) – vertino 6 teikėjus. 2018 m. ministerija atliko 1 planinį patikrinimą – vertino 18 PM teikėjų, iš kurių 10 buvo vertinami antrą kartą (2017 m. vertintų teikėjų), ir 17 neplaninių (17 teikėjų). Iš viso patikrinta 68 atskiri PM teikėjai.
73. UT 2017 m. atliko 115 planinių ir 11 neplaninių patikrinimų – patikrino 57 PM teikėjus. 2018 m. UT atliko 221 planinį patikrinimą ir 13 neplaninių – patikrino 85 PM teikėjus, iš jų 35 tikrinti pakartotinai (2017 m. vertinti). Iš viso patikrino 107 teikėjus (31 pav.).

31 pav. ŠMSM ir UT planiniai ir neplaniniai PM teikėjų patikrinimai

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŠMSM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento ir UT Kokybės vadybos ir kontrolės skyriaus pateiktą informaciją

⁸¹ Profesinio mokymo įstatymas, 14 str. 11 d. 5 p.

⁸² Švietimo ir mokslo ministro 2015-10-29 įsakymu Nr. V-1120 patvirtinti Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento nuostatai, 9 ir 9.7 p.

⁸³ Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-11-13 įsakymu Nr. A1-306 patvirtinti Užimtumo tarnybos nuostatai, 10.4 ir 10.4.3 p.

74. Siekdami nustatyti, kiek PM teikėjų patikrino abi institucijos iš viso, lyginome visus atliktus patikrinimus. Nustatėme, kad ŠMSM ir UT (31 pav.):
- iš viso patikrino 147 PM teikėjus
 - tikrino 28 tuos pačius PM teikėjus;
 - vertino tuos pačius teikėjus po kelis kartus: ŠMSM – 10, UT – 35.
75. Nustatėme, kad abi institucijos nederino teikėjų patikrinimo planų. Pasigedome patikrinimų periodiškumo⁸⁴, kad per nustatytą laikotarpį bent vieną kartą būtų patikrinti visi teikėjai. Priežiūros institucijos, siekdamos efektyviai naudoti išteklius, turėtų derinti priežiūros veiksmus. Užimtumo tarnyba norėtų dalyvauti mokymo teikėjų licencijavimo procesuose, taip pat ŠMSM atliekamuose neeiliniuose licencijuoto mokymo teikėjo patikrinimuose, esant UT kliento skundai dėl netinkamos licencijuojamų mokymo paslaugų kokybės.

4.2. Profesinio mokymo programų vertinimas stiprintinas

76. Svarbus kokybės veiksnys – profesinio mokymo programų vertinimas. Reikia vertinti visas programas – formalias ir neformalias. Laikėmės nuomonės, kad vertinama tinkamai, kai:
- PM programos su profesiniais standartais derinamos pagal nustatytą tvarką;
 - visos formaliojo PM programos suderintos su patvirtintais profesiniais standartais;
 - visais atvejais vertinant PM programas buvo pasitelkti atitinkamos srities specialistai;
 - patvirtinta neformaliojo PM programų vertinimo tvarka.

Formaliųjų profesinio mokymo programų vertinimas turi trūkumų

77. Profesiniai standartai ir juose aprašytos kvalifikacijos yra pagrindas rengti profesinio mokymo programas. Įstatymas įpareigoja per metus po to, kai patvirtintas profesinis standartas, visas atitinkamas formalias profesinio mokymo programas suderinti su minėtu standartu⁸⁵. Svarbu, kad visi proceso dalyviai (vertintojai ir vertinamieji) aiškiai suprastų, kaip vertinimas vyks, kiek truks ir pan.
78. Už kvalifikacijų sistemos tvarkymą ir profesinių standartų tvirtinimą atsakingas KPMPC. Profesiniai standartai pradėti rengti 2010 m. Pirmasis patvirtintas 2017 m.⁸⁶, 2019 m. – dar 17, iki 2020 m. pabaigos turėtų būti patvirtinta dar 7, iš viso – 24. Nustatėme, kad nėra programų ir profesinių standartų derinimo tvarkos. KPMPC informavo, kad programos, kurios buvo derintos su profesiniu standartu, vėliau buvo atnaujintos, bet negalėjome tuo įsitikinti, nes nėra jokio užrašo ar žymos, patvirtinančios, kad programa atitinka profesinį standartą.
79. KPMPC turi vertinti visas formalias PM programas. Kadangi KPMPC neturi tiek žmonių ir kompetencijų, kad galėtų įvertinti visas programas, pasitelkia išorės ekspertų. Nustatėme,

⁸⁴ Prieiga per internetą: http://www.sertifikuoti.lt/wp-content/uploads/2018/11/Sertifikavimo_-_nuostatai_4_LEIDIMAS_1_keitinys.pdf.

⁸⁵ Profesinio mokymo įstatymas, 13 str. 10 d.

⁸⁶ Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriaus profesinis standartas.

kad 2018 m. vertintos 26 programos. Peržiūrėjome 17 (65 proc.) vertinimo protokolų, nustatėme, kad 3 programų vertinimui išorės ekspertų nebuvo pasitelkta (pavyzdys).

KPMPC pateikto paaiškinimo dėl išorės ekspertų nepasitelkimo vertinant programas pavyzdys

2018 m. keitėsi PM programų rengimą ir registravimą reglamentuojantys teisės aktai, todėl per vienerius metus buvo 3 skirtingos programų vertinimo praktikos (1. Išorės vertintojai – Sektorinis praktinis komitetas⁸⁷. 2. Neapibrėžta Sektorinio praktinio komiteto funkcija ir KPMPC ieško kompetentingų specialistų. 3. Apibrėžta, kad turi būti 2 išorės vertintojai (arba SPK arba kiti kompetentingi ekspertai)). Ne visais atvejais pavyko surasti kompetentingų ekspertų, galinčių vertinti programas.

80. Auditoriams kelia abejonių nuostata, kad PM teikėjas gali koreguoti 15 proc. programos⁸⁸ ir jos vertinti iš naujo nereikia. Nėra įsitikinama, kad pakoreguota ne daugiau kaip 15 proc.

Nevertintos profesinio mokymo neformalios programos

81. Iki 2019 m. į Programų registrą, kurį administruoja NŠA, visos neformalios programos galėjo pakliūti jų neįvertinus. Registre jų buvo 3 060 (2019-11-07). UT skelbiamame neformalių programų sąrašė 2019-11-07 buvo 1 772 programos. Nuo 2019 m. atsakomybė už neformaliųjų programų, vedančių į kvalifikaciją, kokybės priežiūrą buvo nustatyta KPMPC. Tačiau visų iki tol įregistruotų šių programų kokybė tikrinama nebus ir toliau liks nežinoma.
82. UT neįtraukta į programų kokybės užtikrinimo procesą. UT įtakos įtraukti ar išbraukti programas turi tik sudarydama savo finansuojamų programų sąrašą. Audituojamuoju laikotarpiu ŠMSM ir UT programų sąrašų nederino. Neformalių programų registro ir sąrašo dubliavimas ir nesutampantys skaičiai klaidina asmenis, kurie renka programas, todėl sąrašai turėtų būti derinami ir, jei reikalingi skirtingi, turėtų būti paaiškinta vartotojams kodėl ir kuo jie skiriasi.
83. Specialiųjų tyrimų tarnyba dar 2017 m. informavo, kad tokia padėtis, kai už bedarbių PM koordinavimą, organizavimą ir įgyvendinimą atsakinga UT labai ribotai dalyvauja PM programų kokybės užtikrinimo procese, yra ydinga⁸⁹.
84. Siekiant, kad informacija apie kokybiškas neformalaus PM programas būtų aiški, atsakingos institucijos turėtų imtis priemonių, kad būtų suderinti ir susieti neformalių programų registras ir sąrašas.

⁸⁷ Sektorinis profesinis komitetas – kolegiali, bendradarbiavimo pagrindu sudaryta patariamoji institucija, koordinuojanti kvalifikacijų klausimus konkrečiame ūkio sektoriuje. Ją sudaro ne mažiau kaip 9 ir ne daugiau kaip 15 narių, atstovaujančių darbdaviams, darbuotojams ir švietimo teikėjams priklausomai nuo sektoriaus specifikos (švietimo ir mokslo ministro 2010-10-29 įsakymu Nr. V-1909 patvirtintas Kvalifikacijų tvarkymo institucijos centrinio ir sektorinių profesinių komitetų uždavinių, funkcijų, komitetų sudarymo ir finansavimo tvarkos aprašas, 3 p.)

⁸⁸ Švietimo ir mokslo ministro 2012-03-15 įsakymu Nr. V-482 patvirtintas Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašas, 6 p.

⁸⁹ Specialiųjų tyrimų tarnybos 2017-06-30 išvada Nr. 4-01-4884 „Dėl korupcijos rizikos analizės Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Lietuvos darbo biržos veiklos srityje organizuojant ir vykdančioms bedarbių užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimo programas, finansuojamas valstybės biudžeto ir Europos Sąjungos fondų lėšomis 2014–2016 metais“.

4.3. Kvalifikacijų pripažinimo sistema neveikia taip, kaip turėtų

85. 2017 m. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane⁹⁰ numatyta sukurti įvairiais būdais (formaliojo mokymosi, neformaliojo mokymosi, savišvietos, darbo patirties) įgytų kompetencijų pripažinimą. Profesinio mokymo įstatyme⁹¹ numatyta, kad kompetencijos, įgytos pagal neformaliojo profesinio mokymo programas, gali būti pripažįstamos kaip įgyta kvalifikacija ar jos dalis. Užimtumo įstatyme⁹² neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas įvardijamas kaip viena iš paramos mokymuisi formų. Lietuvos kvalifikacijų sandaros apraše⁹³ nurodyta skatinti mokymąsi visą gyvenimą taikant visas formaliojo, neformaliojo mokymosi ir savišvietos mokymo formas ir būdus.
86. Žinių, gebėjimų ir kompetencijų, įgytų neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu, pripažinimas yra svarbus gerinant žmonių galimybes įsidarbinti, greičiau prisitaikyti prie besikeičiančios darbo rinkos ir didinti motyvą mokytis visą gyvenimą. Siekiant įgyti kvalifikaciją ar jos dalį, neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas sutrumpina profesiniam mokymuisi skirtą laiką, padeda greičiau įsiliesti į darbo rinką ir sutaupo profesiniam mokymuisi skiriamų lėšų. ES Taryba 2012-12-20 rekomendavo⁹⁴, kad šalys narės ne vėliau kaip 2018 m., atsižvelgdamos į nacionalines aplinkybes ir ypatumus, ir tokiu mastu, kokį laiko tinkamu, turi nustatyti neformaliojo mokymosi ir savišvietos patvirtinimo priemones.
87. MOSTA nurodė⁹⁵, kad viešojoje erdvėje trūksta informacijos apie neformaliojo mokymosi, darbo patirties ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų formalizavimo galimybes ir naudą. Šalies mastu nerenkama informacija apie asmenis, kuriems pripažintos neformaliojo ir savišvietos būdu įgytos kompetencijos kaip kvalifikacija ar jos dalis (ITC turi tik bendrus pirminio ir tęstinio mokymo metu įgytų kvalifikacijų skaičius) (32 pav.).

32 pav. Kompetencijų vertinimo kvalifikacijai (ar jos daliai) įgyti procesas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarkos aprašą⁹⁶

88. Vertiname, ar:

- visose akredituotose kompetencijų vertinimo institucijose (AKVI) vienodai atliekamas kompetencijų vertinimas;
- kompetencijų vertinimas atskirtas nuo profesinio mokymo proceso (skaidri sistema);
- patvirtinta tvarka, kaip bus vertinamos ir pripažįstamos kompetencijos ir pripažįstamos kvalifikacijos, pakeitus esamą modelį.

⁹⁰ Patvirtinta Vyriausybės 2017-03-13 nutarimu Nr. 167, 127.4 p.

⁹¹ 2 str. 6 d.

⁹² 36 str. 4 p.

⁹³ Vyriausybės 2010-05-04 nutarimas Nr. 535, 2.6 p.

⁹⁴ Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222(01)&from=EN).

⁹⁵ MOSTA, Profesinio mokymo būklės apžvalga, 2017.

⁹⁶ Švietimo ir mokslo ministro 2015-01-14 įsakymas Nr. V-15, II sk.

89. Nustatėme, kad neužtikrinama, jog akredituotų kompetencijų vertinimo institucijų atliekamas kompetencijų vertinimas būtų vienodas (tolygus), nes skiriasi AKVI vertinimo užduočių sudėtingumas, o praktinių gebėjimų vertinimas yra nelygiavertis. Praktinių gebėjimų vertinimą atliekant PMJ, turinčiose skirtingą (modernią ir pasenusią) įrangą, neįmanoma užtikrinti, kad įvertintos ir pripažintos kompetencijos būtų vienodo lygio.
90. Asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarkos apraše⁹⁷ numatyta, kad, jeigu profesinio mokymo teikėjas yra akredituotas vertinti asmens įgytas kompetencijas, jis negali vertinti kompetencijų tų asmenų, kuriems teikė mokymo paslaugas. Nustatėme, kad yra 16 AKVI, kurios turi mokymo centrus, t. y. pačios organizuoja mokymus. Viena AKVI (iš 19 atsakiusių į auditorių klausimą) nurodė, kad vertina savo mokinių kompetencijas (pavyzdys).

AKVI komentarų apie turimus mokymo centrus pavyzdžiai

- **1 AKVI.** „AKVI darbuotojai dirba <..> padidinto pavojaus zonoje, todėl dirbančiųjų kvalifikacija turi būti nuolat keliama, vykdomi mokymai darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Geriausiai savo patirtį kolegoms gali perduoti kompetentingi bendrovės darbuotojai, gerai žinodami įmonės specifiką ir darbo metodus. Kadangi nėra kitos kompetencijų vertinimo įstaigos, kuri galėtų vertinti įgytas kompetencijas pagal bendrovės mokymo centre rengiamas mokymo programas, kompetencijas vertina pati AKVI. Pažymėtina, kad kompetencijų vertintojai nedalyvauja mokymo procese. Kompetencijų vertinimo komisijos nariais skiriami darbuotojai, atsižvelgiant į jų pareigas, kompetenciją bei išmanymą vertinamam dalykui.“
 - **2 AKVI.** „Reikėtų neleisti vykdyti kompetencijų vertinimo įvairioms asociacijoms, kurios sudaro uždarą ratą ir nepriima kitų narių.“
-

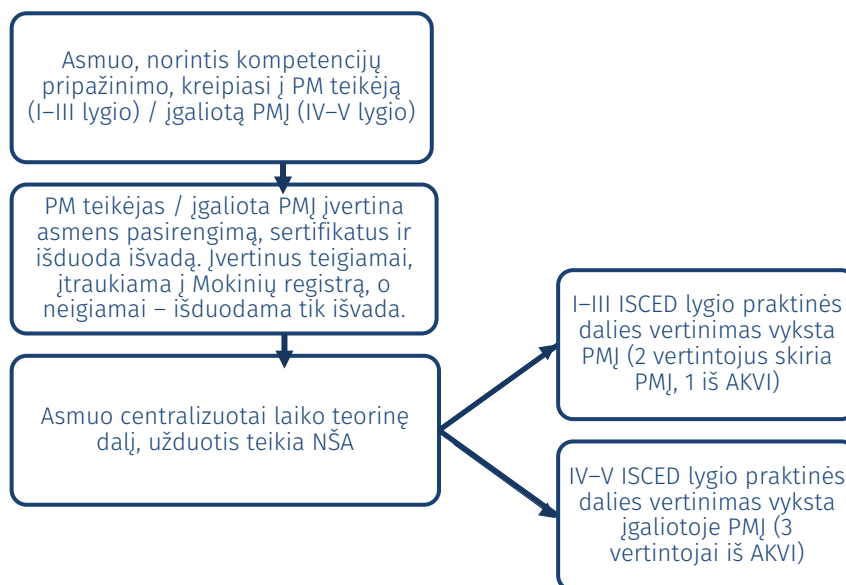
91. Nustatėme, kad skiriasi kompetencijų vertinimo lėšų skaičiavimas (kaina) vienam asmeniui. Kompetencijų vertinimas ir pripažinimas per ŠMSM sistemą, kai asmuo kreipiasi į PMJ, vienam asmeniui kainavo 7,18 Eur⁹⁸. Jeigu siuntė UT, 2018 m. vieno asmens vertinimas ir pripažinimas vidutiniškai kainavo apie 180 Eur⁹⁹. Auditorių nuomone, patvirtintos tvarkos, kaip skaičiuojama vertinimo kaina, įneštų skaidrumo ir aiškumo.
92. Šiuo metu KPMPC vykdo ES lėšomis finansuojamą (4,5 mln. Eur) projektą, kurio tikslas tobulinti įvairiais būdais asmens įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą. Sprendžiant iš KPMPC ir ŠMSM atstovų pateiktų rengiamų teisės aktų projektų, naujos sistemos modelio, susitikimų su suinteresuotomis grupėmis protokolų – sistema bus keičiama iš esmės. Planuojama, kad kompetencijų teorinį vertinimą centralizuotai atliks NŠA (buvęs NEC), o praktinės dalies vertinimą, atsižvelgus į ISCED (angl. *International Standard Classification of Education*) lygį: I–III lygio kompetencijas vertins AKVI pas mokymo teikėją (kaip vertinama dabar), IV–V lygio kompetencijas vertins atrinktos 18 įgaliotų PMJ, turinčių SPMC (33 pav.).

⁹⁷ Ten pat, 48 p.

⁹⁸ Į šią kainą neįtrauktos išlaidos medžiagoms ir priemonėms.

⁹⁹ 2018 m. vertinti 646 asmenys, išleista 110 270 Eur.

33 pav. Planuojamas kompetencijų pripažinimo procesas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŠMSM ir KPMPK pateiktus dokumentus

93. Auditorių nuomone, orientuojantis į asmenų aptarnavimo kokybę patogiau ir efektyviau kvalifikacijų pripažinimo paslaugas teikti neskaidant vertinimo į dvi grupes, nes ir toliau nebus užtikrinamas vertinimo lygiavertiškumas. Modelis kuriamas neturint detalesnės informacijos apie kvalifikacijų pripažinimą (šalies mastu nerenkama informacija, kiek ir kokio lygio kvalifikacijų pripažinta, koku būdu įgytos kompetencijos) ir šiuo metu vykdomą AKVI veiklą (AKVI stebėseną nevykdoma). ŠMSM turėtų kurti tokią kompetencijų vertinimo ir kvalifikacijų pripažinimo sistemą, kuri būtų patogi piliečiams, teisinga ir skaidri.

4.4. Profesinio mokymo įstaigų ir kitų profesinio mokymo teikėjų veiklos išorės vertinimo sistema nesukurta

94. Vienas veiksnių profesinio mokymo kokybei užtikrinti ir gerinti yra išorinis vertinimas. Tai profesinio mokymo įstaigos veiklos kokybės nustatymas, remiantis įstaigos atliktos savianalizės ir stebėsenos duomenimis, įtraukiant išorės ekspertus¹⁰⁰. 2016 m. atlikę valstybinį auditą¹⁰¹ teikėme rekomendaciją įteisinti ir periodiškai atlikti profesinio mokymo kokybės vertinimą, kuris leistų PM teikėjams nuolat gerinti veiklos rezultatus, didintų profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams. ŠMSM įsipareigojo iki 2019 m. tokią sistemą sukurti.
95. Nustatėme, kad PMĮ išorinio vertinimo sistema nesukurta, nėra plano, kaip kartą per 5 metus bus patikrintos visos valstybinės PMĮ ir kaip bus tikrinami kiti PM teikėjai. Dėl to, kas atliks išorės vertinimą, ministerijos 2020 m. sausio 3 d. pateiktame nepatvirtintame Veiklos išorinio vertinimo tvarkos aprašo projekte nurodyta, kad tai bus viešųjų pirkimų būdu atrinkti išorės vertinimo ekspertai.
96. 2015 m. KPMPK vykdant ES projektą¹⁰² ir panaudojus 2,2 mln. Eur, siekta sukurti ir įdiegti bendrą profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą. Buvo atliktas bandomasis

¹⁰⁰ Profesinio mokymo įstatymas, 22 str. 3 ir 7 p.

¹⁰¹ valstybinio audito ataskaita „Švietimo stebėseną“, 2016-11-30 Nr. VA-2017-P-50-4-26.

¹⁰² „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“.

profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorės vertinimas, tačiau projektui pasibaigus, nebuvo užtikrintas tęstinumas ir daugiau vertinimų atlikta nebuvo.

97. 2018 m. pradėta kurti nauja išorinio vertinimo sistema vykdant kitą ES projektą¹⁰³, kuriam, kaip ir ankstesniajam, skirta 2,2 mln. Eur. Jokių dokumentų apie naują modelį, kaip bus atliekamas išorės vertinimas, KPMPC nepateikė, o ŠMSM Veiklos išorinio vertinimo tvarkos aprašo projektą pateikė 2020 m. sausio 3 d.
98. Vykdant projektą reikėtų siekti tęstinumo, kad būtų patvirtinta išorės vertinimo sistema ir periodiškai įvertinamos visos valstybinės PMĮ ir kiti PM teikėjai, kaip numatyta įstatyme. Taip pat svarbu, kad išorės vertinimas apimtų ne tik PMĮ, bet ir visus licencijuotus PM teikėjus.

4.5. Profesinio mokymo įstaigos turėtų skirti daugiau dėmesio vidinei kokybei

99. Vienas iš Švietimo įstatyme¹⁰⁴ numatytų keturių švietimo sistemos principų – veiksmingumas: siekiant geros kokybės rezultatų nuolat vertinama, analizuojama ir planuojama veikla, remiamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais. Viską (planavimą, analizavimą, vertinimą ir tinkamą vadybą) padeda pasiekti įdiegta ir taikoma kokybės užtikrinimo sistema.
100. Profesinio mokymo teikėjas privalo turėti vidinę profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą, numatyti veikimo būdus ir priemones, atsižvelgiant į profesinių standartų ir kitus švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintus reikalavimus¹⁰⁵. Audito metu analizavome, ar visos PMĮ turi galiojančius ISO sertifikatus arba kitas vidines kokybės užtikrinimo sistemas.
101. 2011–2014 m. vykdant 1,7 mln. Eur vertės ES projektą¹⁰⁶ visos PMĮ turėjo įsdiegti vidinės kokybės užtikrinimo sistemas. Apklausėme valstybines PMĮ ir 49 jų nurodė, kad buvo įsidedusios ISO 9001. Iš jų galiojančius ISO šiuo metu turi 29, arba 43 proc. visų audituotų PMĮ: 14 (iš 32) PMĮ, turinčių SPMC, ir 15 (iš 36) PMĮ, neturinčių SPMC.
102. Pagrindinė nurodyta ISO standartų neatnaujinimo priežastis – riboti finansiniai ištekliai. 83 proc. nurodžiusiųjų sertifikato nepratęsimo priežastis teigia, jog ISO nepratęstas dėl didelių standartizavimosi išlaidų¹⁰⁷. Be to, PMĮ nurodo, kad ISO metodika yra labiau taikoma verslo įmonėms, įsivertinimas neatitinka realybės, trūksta žmoniškųjų išteklių.
103. Remiantis ITC duomenimis, jokios kokybės valdymo sistemos (nei ISO, nei vidinės kokybės užtikrinimo) 2016–2018 m. sistemingai neturėjo keturios PMĮ. Netaikant vidinės kokybės užtikrinimo sistemos, kyla rizika, jog veiklos kokybė nebus tobulinama ir įstaigos veikla netaps efektyvesnė. Be to, nesinaudojant vidinės kokybės užtikrinimo sistemomis, nevykdomas Profesinio mokymo įstatymas.

¹⁰³ „Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas“ (09.4.1-ESFA-V-713-03-0001). Įgyvendinimo laikotarpis: 2016-12-05–2020-06-05. Skirta 2 185 633,90 Eur, panaudota (iki 2019-04-30) 124 627,74 Eur.

¹⁰⁴ 5 str. 5 p.

¹⁰⁵ Profesinio mokymo įstatymas, 22 str. 5 d.

¹⁰⁶ Vidinių profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas profesinio mokymo įstaigose.

¹⁰⁷ ISO standartų sertifikato galiojimo pratęsimo kaina mokyklose skiriasi – ji priklauso nuo viešųjų pirkimų metu persertifikavimą atliekančio teikėjo pasiūlytos kainos.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomen- dacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
1.	Siekiant, kad valstybės finansuojamos vietos būtų planuojamos aiškiai ir suprantamai visiems proceso dalyviams, patvirtinti sprendimų dėl šių vietų skaičiaus profesinėse mokymo įstaigose dokumentus: išdėstyti, kaip bus skiriamos vietos profesinio mokymo įstaigoms, ir nustatyti derinimo su suinteresuotomis šalimis proceso etapus.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Parengti ir patvirtinti Valstybės finansuojamų ir nefinansuojamų profesinio mokymo vietų skaičiaus nustatymo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. V-508, pakeitimą. Pagal atnaujintą tvarką nustatytos valstybės finansuojamos vietos profesinėse mokymo įstaigose ir organizuotas priėmimas nuo 2021 m. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijus: - Patvirtintas Valstybės finansuojamų ir nefinansuojamų profesinio mokymo vietų skaičiaus nustatymo tvarkos aprašas, kuriame: - o išdėstyti vietų skirstymo profesinio mokymo įstaigoms principai; - o nustatyti derinimo su suinteresuotomis šalimis proceso etapai.	2020 m. IV ketv.
2.	Siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau mokinių neiškristų ir gautų kvalifikaciją:	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija		
2.1.	numatyti priemones, kad profesinio mokymo įstaigos atpažintų, formalizuotų mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius ir suteiktų jiems švietimo pagalbą pagal nustatytas normas;	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Parengti LR švietimo įstatymo Nr. X-1238 5, 14, 21, 29, 34 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą, sudarant teisinės prielaidas įtraukčiai švietime, atsisakant įstatymo nuostatų, kuriomis diskriminuojami mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų, mokymosi sutrikimų ir sunkumų, nepalankios aplinkos veiksnių įtakos. Numatyta naikinti LR švietimo įstatymo 29 str. 10 d. Vaikų įtraukties mokyti ir įvairiapusio ugdymo veiksmų plane nustatyti priemones kaip atpažinti specialiųjų poreikių turinčius vaikus. Atnaujinti „Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, medicininio ir socialinio pedagoginio u aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašą“ (toliau – Aprašas). Pakeisti profesinio mokymo įstaigų pavyzdinį etatų sąrašą ir jame reglamentuoti, kad gali būti steigiami švietimo pagalbos specialisto etato dalis proporcinga mokinių skaičiui pagal nustatytas normas.	2020 m. II ketv. 2020 m. I ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			Rekomendacijos priemonės įgyvendinimo kriterijai: - atnaujintas Aprašas; - Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu pavirtinamas atnaujintas profesinio mokymo įstaigų pavyzdinis etatų sąrašas.	
2.2.	peržiūrėti ir pakoreguoti stipendijų ir materialinės paramos skyrimo tvarką.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Parengti ir pateikti Vyriausybei tvirtinti LRV nutarimo dėl „Stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, tvarkos aprašo“ projektą, kuriame nustatyti profesinio mokymo įstaigoms skiriamas lėšas (neviršijant metams patvirtinto stipendijų fondo) siekiant profesinio mokymo įstaigoms suteikti galimybę lanksčiau skirti stipendijas ir materialinę paramą, padidinti didžiausią stipendijos ir materialinės paramos dydį, numatyti galimybę stipendiją skirti ne tik pagal mokymosi rezultatus. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijus: - Patvirtintas LRV nutarimas, kuriuo nustatomas padidintas didžiausias stipendijos ir materialinės paramos dydis, numatyta galimybė stipendiją skirti ne tik pagal mokymosi rezultatus.	2020 m. III ketv.
3.	Siekiant efektyvesnio valstybės išteklių naudojimo, tvarkyti valstybinių profesinio mokymo įstaigų tinklą taip, kad mažėtų nenaudojamas plotas, sektorinių praktinio mokymo centrų įrangą būtų panaudojama intensyviau.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Parengti Valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose Švietimo, mokslo ir sporto ministerija įgyvendina savininko (dalininko) teises ir pareigas, tinklo vystymo 2018–2020 metų bendrojo plano pakeitimų, kuriame numatyti tolesni profesinio mokymo įstaigų tinklo tvarkymo žingsniai, projektą. Planuojama: reorganizuoti 5 profesinio mokymo įstaigas, profesinėse mokyklose įsteigti suaugusiųjų profesinio mokymo skyrius, gimnazijose įsteigti profesinio mokymo skyrius, jungtinių veiklos sutarčių dėl bendrojo ugdymo programos įgyvendinimo tarp profesinio mokymo įstaigų ir savivaldybių gimnazijų, sudarymas, savivaldybių gimnazijų ir profesinio mokymo įstaigų sujungimas. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos raštu įpareigoti profesinio mokymo įstaigas numatyti priemones dėl skirtingų išorės vartotojų (mokinių, studentų, įmonių, įstaigų atstovų) pritraukimo į sektorinius praktinio mokymo centrus (SPMC).	2020 m. I ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			įgyvendinti „2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.1-ESFA-T-736 priemonės „Praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas ir skatinimas“ projektą, kurio metu bus siekiama sektorių praktinio mokymo centrų geresnio įveiklinimo. Bus sudarytos sąlygos asmenims atvykstantiems į SPMC iš profesinio mokymo įstaigų, kurios neturi atitinkamo profilio SPMC, gauti aukščiausios kokybės praktinio mokymo paslaugas: apmokamos tiesiogiai su projektu susijusios atvykstančių asmenų pavėžėjimo, maitinimo, apgyvendinimo išlaidos, tiesioginės išlaidos susietos su praktinių užsiėmimų organizavimu. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijai: - Patvirtintas Valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose švietimo, mokslo ir sporto ministerija įgyvendina savininko (dalininko) teises ir pareigas, tinklo vystymo 2018–2020 metų bendrojo plano pakeitimas; - Parengtas ir profesinio mokymo institucijų vadovams išsiųstas švietimo, mokslo ir sporto ministerijos raštas; - Įgyvendintas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.1-ESFA-T-736 priemonės „Praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas ir skatinimas“ projektas.	2020 m. III ketv. pradėtas įgyvendinti 2022 m. IV ketv. baigtas įgyvendinti.
4.	Siekiant profesinio mokymo kokybės ir efektyvaus priežiūros institucijų išteklių naudojimo, patikrinimai išduodant licencijas programoms vykdyti turi būti atliekami rizikingiausiuose subjektuose, todėl reikia:			
4.1.	nustatyti kriterijus, pagal kuriuos ekspertizės metu būtų priimamas sprendimas atlikti patikrą mokymo vietoje, ir juos viešai paskelbti;	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu patvirtinti kriterijus, pagal kuriuos būtų priimamas sprendimas atlikti patikrą dėl pasirengimo vykdyti formaliojo profesinio mokymo programas mokymo vietoje. Įsakymą paskelbti TAR.	2020 m. IV ketv.
4.2.	derinti priežiūros veiksmus su Užimtumo tarnyba, periodiškai keistis planuojamų profesinio mokymo teikėjų patikrinimų informacija.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Kartą per pusmetį informuoti Užimtumo tarnybą apie profesinio mokymo teikėjų planinius patikrinimus ir jų rezultatus.	Nuo 2020 m. I ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			Informuoti Užimtumo tarnybą apie atliekamus profesinio mokymo teikėjų neplaninius patikrinimus ne vėliau kaip per 30 darbo dienų nuo skundo gavimo datos. Kartu su Užimtumo tarnyba parengti profesinio mokymo teikėjų rizikos vertinimo klausimyną, kuris bus naudojamas atliekant profesinio mokymo teikėjų patikrinimus. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijai: - Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymo patvirtinimas ir paskelbimas TAR; - ŠMSM interneto svetainėje https://www.smm.lt/web/lt/veikla/valstybine-svietimo-prieziura paskelbtas tikrinamų teikėjų sąrašas; - ŠMSM interneto svetainėje https://www.smm.lt/web/lt/veikla/valstybine-svietimo-prieziura paskelbta patikros pažyma; - Valstybės kontrolei pateiktas atliktų profesinio mokymo teikėjų neplaninių patikrinimų sąrašas; - Atliktų neplaninių patikrinimų sąrašas pateiktas viešai ŠMSM ir Užimtumo tarnybos interneto svetainėse.	iki birželio 30 d. ir gruodžio 31 d Pagal poreikį 2020 m. III ketv.
5.	Siekiant, kad informacija apie profesinio mokymų teikėjų vykdomas neformalias profesinio mokymo programas būtų patogiai prieinama vartotojams, suderinti Programų registrą ir Užimtumo tarnybos neformalių profesinio mokymo teikėjų sąrašą.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Kas ketvirtį skelbti Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro tinklapyje Užimtumo tarnybos sudarytus neformaliojo profesinio mokymo programų teikėjų sąrašus. Parengti priemonių planą kaip užtikrinti, kad Užimtumo tarnybos neformaliojo profesinio mokymo teikėjų sąrašas (ar programos) būtų integruotos į Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registrą. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijai: - Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro tinklapyje paskelbtas neformaliojo profesinio mokymo teikėjų sąrašas; - Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu patvirtintas priemonių planas.	Nuo 2020 m. IV ketv. 2021 m. IV ketv.
6.	Orientuojantis į mokinių poreikius ir lūkesčius gauti kokybišką profesinį mokymą:	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija		

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
6.1.	užtikrinti, kad valstybinės profesinio mokymo įstaigos įdiegtų ir palaikytų vidinės kokybės užtikrinimo sistemas;	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Švietimo, mokslo ir sporto ministro raštu įpareigoti profesinių mokyklų vadovus įsieti (palaikyti) pasirinktą kokybės valdymo sistemą. Profesinių mokyklų vadovų metinėse veiklos ataskaitose tarp numatomų užduočių įrašyti užduotį dėl vidinės kokybės sistemos užtikrinimo. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijai: - Parengtas ir profesinio mokymo institucijų vadovams išsiųstas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos raštas; - 2021 m. profesinių mokyklų vadovų metinėse veiklos ataskaitose pateikiama informacija apie vidinių kokybės sistemų užtikrinimą mokyklose.	2020 m. IV ketv. 2021 m. I ketv.
6.2.	vidinės kokybės užtikrinimo sistemas periodiškai vertinti.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Patvirtinti Profesinio mokymo įstaigų ir kitų profesinio mokymo teikėjų, vykdančių formalųjį profesinį mokymą, veiklos išorinio vertinimo tvarkos aprašą, kuriame numatyti, kad bus atliekamas vidinės kokybės sistemos vertinimas (arba pateikiama išvada dėl vidinės kokybės sistemos) ir kiek profesinio mokymo įstaigų / teikėjų bus patikrinami kasmet. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijus: - Vadovaujantis patvirtintu Profesinio mokymo teikėjų, vykdančių formalųjį profesinį mokymą, veiklos išorinio vertinimo tvarkos aprašu, profesinio mokymo institucijoje išorinio vertinimo metu atliktas vidinės kokybės sistemos vertinimas arba pateikta išvada dėl vidinės kokybės sistemos.	2021 m. IV ketv.
7.	Tobulinant kompetencijų vertinimą ir pripažinimą, kad jis būtų tolygus ir skatintų mokytis visą gyvenimą, įdiegti vadinamąjį vieno langelio principą įvairiais būdais (formaliojo, neformaliojo, savišvietos ir darbo patirties) įgytų kompetencijų vertinimui ir pripažinimui.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Su ekonomikos ir inovacijų ir socialinės apsaugos ir darbo ministrais suderinus, švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu patvirtintas Asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarkos aprašas, kuriame atnaujintas ir išplėtotas asmens įvairiais būdais (neformaliojo mokymosi, savišvietos, darbo patirties) Lietuvoje ir užsienyje įgytų kompetencijų pripažinimas. Reglamentuotos pripažinimo procese dalyvaujančios institucijos ir jų funkcijos: Nacionalinė švietimo agentūra, kuri vykdytų centralizuotą teorijos užduočių testą ir valdytų elektroninį įrankį lietuvių kalbos (valstybinės) mokėjimui vertinti; Studijų kokybės ir vertinimo centras, kuris atliktų akademinį užsienyje įgytų profesinio mokymo sertifikatų pripažinimą, Sektoriniai praktinio mokymo centrai, kurie atliktų praktinių kompetencijų įvertinimą ir pripažinimą, rengtų ir atnaujintų kompetencijų vertinimo užduotis.	2020 m. II ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras kuris valdytų elektroninį įrankį informavimui apie galimybes pripažinti įvairiais būdais įgytas kompetencijas. Rekomendacijos įgyvendinimo kriterijai: - patvirtintas švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarkos aprašo; - patvirtintas LRV nutarimas Dėl kompetencijų vertinimo lėšų skaičiavimo vienam asmeniui metodikos patvirtinimo; - patvirtintas švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas Dėl reikalavimų kompetencijų vertinimo institucijoms ir jų akreditacijos tvarkos aprašas	

* – priemonės ir terminus rekomendacijoms įgyvendinti pateikė Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:

Mokymosi visą gyvenimą departamento direktorius Julius Jakučinskas

Tel. (8 5) 219 1221, el. p. Julius.Jakucinskas@smm.lt

L. e. p. Visuomenės gerovės audito departamento direktorė

Rasa Kudžmienė

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar profesinis mokymas
organizuojamas efektyviai“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

EK – Europos Komisija

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

KPMPC – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras

PM – profesinis mokymas

PMĮ – profesinio mokymo įstaiga

DRMC – darbo rinkos mokymo centras

SPMC – sektorinis profesinio mokymo centras

MOSTA – Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (nuo 2019-08-06 Vyriausybės 2019-07-31 nutarimu Nr. 802 – STRATA)

STRATA – Vyriausybės strateginės analizės centras

LAMA BPO – Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema

ITC – Informacinių technologijų centras (nuo 2019-09-02 pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-07-24 įsakymą Nr. V-852 – NŠA)

SPPC – Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras

PPT – Pedagoginė psichologinė tarnyba

UT – Užimtumo tarnyba

AKVI – akredituota kompetencijų vertinimo institucija

NEC – Nacionalinis egzaminų centras (nuo 2019-09-02 pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019-07-24 įsakymą Nr. V-852 – NŠA)

NŠA – Nacionalinė švietimo agentūra

SUP – specialieji ugdymosi poreikiai

Pirminis profesinis mokymas – profesinis mokymas, skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti

Tęstinis profesinis mokymas – profesinis mokymas, skirtas asmens turimai kvalifikacijai tobulinti ar kitai kvalifikacijai įgyti arba profesinį standartą atitinkančioms kompetencijoms, siekiant kvalifikacijos (arba jos dalies), įgyti.

ISCED – (angl. *International Standard Classification of Education*) kvalifikacijų sandara grindžiama asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis. Lietuvoje teikiamos kvalifikacijos suskirstytos į 8 lygius, mokymosi rezultatus apibūdinant veiklos, kurią atlikti yra pasirengęs kvalifikaciją įgijęs asmuo, sudėtingumu, savarankiškumu ir kintamumu. Profesinis mokymas apima I–V ISCED lygius.

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar profesinis mokymas organizuojamas efektyviai.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar užtikrinama PMĮ pridėtinė vertė, įgyvendinant profesinio mokymo politiką;
- ar veiksmingai organizuojama PMĮ tinklo veikla;
- ar profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistema veiksminga.

Audituojamieji subjektai:

- Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, nes ji formuoja profesinio mokymo politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą;
- 67 valstybinės profesinio mokymo įstaigos, nes jos įgyvendina profesinio mokymo politiką;
- Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, nes jis dalyvauja įgyvendinant valstybinę profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą sistemų plėtros politiką;
- Užimtumo tarnyba, nes ji dalyvauja profesiniame mokyme.

Audituojamasis laikotarpis – 2016–2018 m. Siekiant įvertinti rodiklių kaitą, kai kuriais atvejais naudojome ir 2019 m. duomenis.

Audito metu pateikėme klausimynus ir rinkome informaciją 67 valstybinėse profesinio mokymo įstaigose. Klausimynai išsiųsti ir 28 akredituotoms kompetencijų vertinimo institucijoms.

Apribojimai:

- audito metu Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje keitėsi vadovybė, todėl negalėjome gauti visos reikiamos informacijos;
- audituojamu laikotarpiu keitėsi profesinio mokymo įstaigų skaičius, todėl kai kuriais atvejais negalėjome gauti ir palyginti duomenų.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹⁰⁸ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

¹⁰⁹ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“, prieiga per internetą: <http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
1. Profesinio mokymo valstybės finansuojamų vietų planavimas turėtų būti aiškus	<u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome: Profesinio mokymo įstatymą; LRV nutarimus, susijusius su valstybės finansuojamų vietų plano sudarymu; ŠMSM įsakymus dėl priėmimo į valstybės finansuojamas vietas į PMĮ; 2019 m. regionų plėtros tarybų siūlymus, pateiktus ŠMSM derinant nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos informaciją; MOSTA 2018 m. parengtą Profesinio mokymo būklės apžvalgą. <u>Duomenų analizė</u> Atlikta 2017–2019 m. LAMA BPO duomenų dėl priėmimo į PMĮ lyginamoji analizė <u>Apklausa</u> Vykdėme visų valstybinių (67) PMĮ apklausą. Apklausoje tiriamoji visuma – 100 proc. Atranka netaikyta. Elektroniniu paštu mokykloms pateikti klausimynai dėl valstybės finansuojamų vietų planavimo. Atsakymus pateikė visos įstaigos. <u>Pokalbis su:</u> ŠMSM profesinio skyriaus specialistais, STRATA Studijų politikos ir karjeros analizės skyriaus vadovu, 13 PMĮ vadovais, pavaduotojais ir kt. specialistais	Įvertinti ar: ar valstybės finansuojamų vietų PMĮ planavimas vykdomas pagal nustatytą specialistų poreikį darbo rinkoje; ar užtikrinta, kad valstybės finansuojamos vietos PMĮ būtų užpildytos; ar parengta prognozė, kurios pagrindu bus vykdomas valstybės finansuojamų vietų PMĮ planavimas; ar valstybės finansuojamų vietų planas dėl priimamų mokinių skaičiaus patvirtintas tinkamos informacijos pagrindu.
2. Reikėtų efektyvinti priemones, mažinančias mokinių iškritimą iš profesinio mokymo	<u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome: Profesinio mokymo įstatymą; „Europa 2020“ strategiją; 2017 m. LRV nacionalinę reformų darbotvarkę ir programos įgyvendinimo plano 2018 m. pažangos ataskaitą; Vyriausybės nutarimą dėl stipendijos mokėjimo ir materialinės paramos skyrimo mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas; Brugės komunikatą dėl glaudesnio Europinio bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje 2011–2020 m.; Europos komisijos tarnybinį dokumentą, šalies ataskaitą „Lietuva 2019“; 2015 m. Rygos išvadas, numatančias 2015–2020 m. Europos šalių siekinius profesinio mokymo srityje; Valstybinę švietimo strategiją 2013–2022 m.; Pameistrystės populiarinimo koncepciją; MOSTA 2018 m. parengtą Profesinio mokymo būklės apžvalgą; Profesinio mokymo įstaigų strateginius veiklos planus ir ataskaitas; ŠMSM strateginius dokumentus, ataskaitas, įsakymus, susijusius su pameistrystės plėtra ir tvarkos aprašus, nustatančius specialiosios pagalbos teikimą mokyklose; ŠMSM Vidaus audito skyriaus atliktas PMĮ auditų ataskaitas <u>Duomenų analizė</u>	Įvertinti ar: visi įstoję į PM įgyja kvalifikaciją ar jos dalį; išnaudojamos profesinio orientavimo galimybės mažinant PM nebaigiančių mokinių, dalį? visos PMĮ ėmėsi iškritimą mažinančių materialinių priemonių dėl mokinių, su SUP ir iš mažas pajamas gaunančių šeimų; visos PMĮ turi švietimo pagalbos specialistus pagal nustatytas normas; patvirtintas planas, kaip didinti pameistrystės apimtį; kasmet didėja PM programų, vykdomų pameistrystės forma, dalis kasmet didėja mokinių, mokomų pameistrystės forma vykdant pirminį mokymą, dalis.

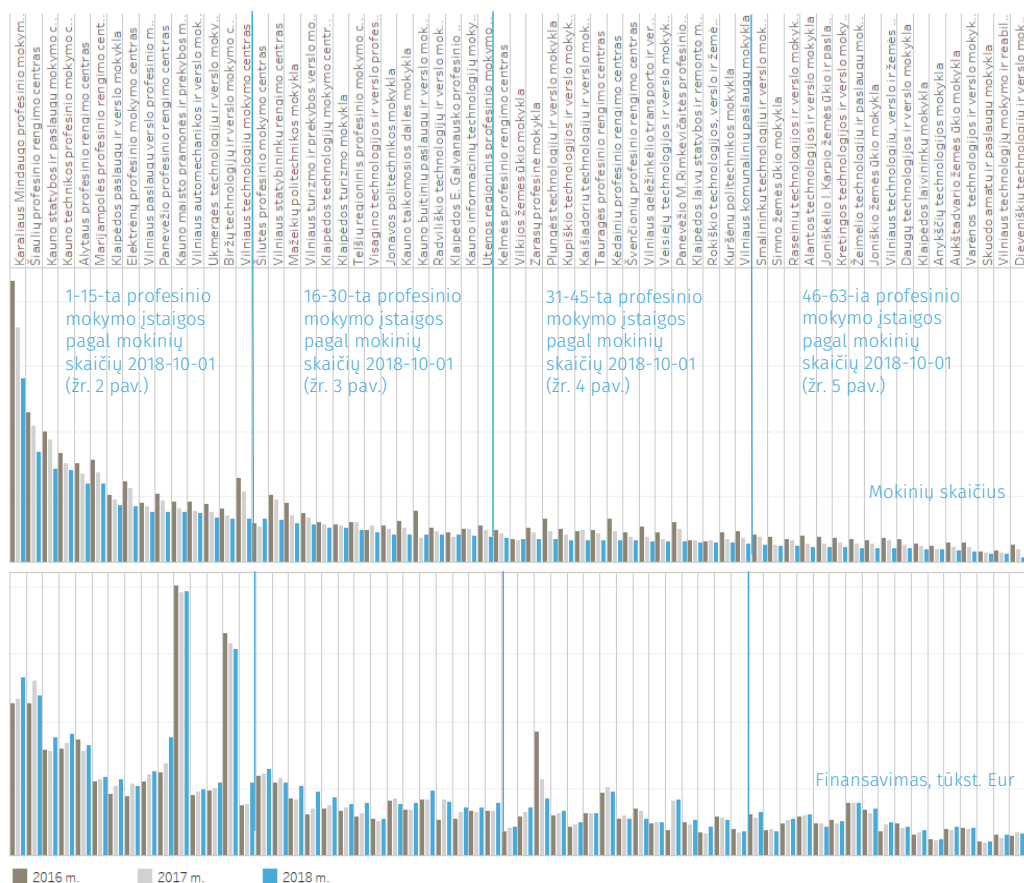
Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	Analizavome PMJ ir ITC pateiktus duomenis, susijusius su mokinių, besimokančių tik pagal BU programas, skaičiumi; Analizavome ir lyginome ITC ir PMJ pateiktus duomenis apie SUP mokinių skaičių profesinio mokymo įstaigose; Skaiciavome PMJ švietimo pagalbos specialistų skaičių ir lyginome jį su realiu šių specialistų etatų poreikiu mokyklose; Skaiciavome vienam PMJ švietimo pagalbos specialistui tenkantį mokinių skaičių; Analizavome kokio pobūdžio ir dydžio materialinė parama skiriama PMJ mokiniams; Analizavome PMJ ir ITC pateiktus duomenis, susijusius su pameistrystės plėtra. <u>Apklausa</u> Vykdėme visų valstybinių (67) PMJ apklausą. Į apklausą atsakė visos PMJ (67). Apklausos tiriamaoji visuma – 100 proc. Atranka netaikyta. Elektroniniu paštu mokykloms pateikti klausimynai dėl mokinių iškritimo iš PMJ, dėl profesinio orientavimo galimybių, dėl socialinės atskirties mažinimo priemonių ir pameistrystės plėtos. <u>Pokalbis su:</u> ŠMSM profesinio skyriaus specialistais; KPMPC atstovais; 13 PMJ vadovais, pavaduotojais ir kt. specialistais.	
3. Sektoriniai praktinio mokymo centrų steigimo tikslai gali būti nepasiekti	<u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome: - SPMC koncepciją; - SPMC veiklos gaires; - LRV nutarimą dėl profesinio mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui; - ŠMSM įsakymus, susijusius su PMJ etatų normatyvais; susijusius su investicijomis į PM infrastruktūrą; susijusius su PMJ tinklo optimizavimu - PMJ strateginius, metinius veiklos planus ir ataskaitas; - PMJ vadovų įsakymus, susijusius su SPMC kainodara; - Praktinio mokymo paslaugų teikimo SPMC tvarkos aprašus; - KPMPC informaciją apie SPMC atstovų dalyvavimą mokymuose; - MOSTA 2018 m. parengtą Profesinio mokymo būklės apžvalgą. <u>Duomenų analizė</u> Vykdėme palyginamąją duomenų analizę, susijusią su SPMC faktiniu užimtumu; Vykdėme palyginamąją LAMA BPO pateiktų duomenų analizę apie PMJ programų kainas; Analizavome PMJ, kuriose įsteigti SPMC, finansinių ataskaitų duomenis apie gautas pajamas; Skaiciavome, kokią dalį bendrame įstaigų biudžete sudaro PMJ, kurios turi SPMC, uždirbamų pajamų dalis; kokią dalį sudaro turtas, įsigytas iš įstaigos uždirbtų pajamų, nuo viso įsigyto ilgalaikio turto; kiek 1 PM mokiniui tenka bendrojo patalpų ploto visose PMJ; nenaudojamų patalpų plotus. <u>Apklausa</u>	Jvertinti ar: sudarytos prielaidos, kad SPMC infrastruktūra naudotųsi išorės vartotojai; visi SPMC gauna pajamas, kurias panaudoja įrangos atnaujinimui, įsigijimui ir kitiems tikslams; tikslingai investuojama į PM infrastruktūrą; PMJ tinklo optimizavimas orientuotas į efektyvesnį lėšų naudojimą.

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	Vykdėme visų valstybinių (67) PMJ apklausą. Į apklausą atsakė visos PMJ (67). Apklausos tiriamoji visuma – 100 proc. Atranka netaikyta. Elektroniniu paštu mokykloms pateikti klausimynai dėl PMJ, turinčių SPMC rinkodaros, kainodaros ir išorės vartotojų pritraukimo, gautų pajamų ir turto. <u>Pokalbis su:</u> ŠMSM profesinio skyriaus specialistais; 13 PMJ vadovais, pavaduotojais ir kt. specialistais.	
4. Visos kokybės užtikrinimo grandys tobulinamos	<u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome: ŠMSM įsakymus, susijusius su programų rengimu ir registravimu; LRV nutarimų dėl PM licencijavimo taisyklių; ŠMSM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento PM teikėjų vertinimo planus ir 2016–2018 m. atliktus PM teikėjų vertinimus; ŠMSM ir KPMPC dokumentus dėl programų derinimo su profesiniais standartais; KPMPC programų vertinimo protokolus; KPMPC dokumentus dėl neformalių programų vertinimo ir registravimo; dokumentus dėl naujosios kvalifikacijų pripažinimo sistemos; STT išvadas dėl UT dalyvavimo PM kokybės užtikrinimo procese; akredituotų kompetencijų vertinimo institucijų vertinimo tvarkos aprašus; dokumentus dėl kompetencijų vertinimo ir kvalifikacijos pripažinimo; ES 2007-2013 ir 2014-2020 m. projektus, susijusius su PM išorinio vertinimo/kokybės užtikrinimo sistemos kūrimu. <u>Duomenų analizė</u> Analizavome statistinės atrankos būdu atsirinktus licencijos išdavimo ekspertizės aktus ir patikros mokymo vietoje aktus; Lyginome regioninės politikos departamento atliktus PM teikėjų vertinimus su Užimtumo tarnybos kokybės vadybos ir kontrolės skyriaus atliktais vertinimais; Skaičiavome, kiek PMJ sistemai taiko vidines kokybės užtikrinimo sistemas, kiek jų turi galiojančius ISO sertifikatus. <u>Apklausa</u> Vykdėme visų valstybinių (67) PMJ apklausą. Į apklausą atsakė visos PMJ (67). Apklausos tiriamoji visuma – 100 proc. Atranka netaikyta. Elektroniniu paštu mokykloms pateikti klausimynai dėl PMJ savianalizės, vidinių kokybės užtikrinimo sistemų, licencijavimo, programų ir kompetencijų vertinimo. Vykdėme visų 28 akredituotų kompetencijų vertinimo institucijų apklausą dėl kompetencijų vertinimo ir kvalifikacijos pripažinimo. Atranka netaikyta. Atsakymus pateikė 19. <u>Pokalbis su:</u> ŠMSM profesinio skyriaus specialistais; KPMPC atstovais; Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacijos atstovais; 5-ių akredituotų kompetencijos vertinimo institucijų atstovais; Užimtumo tarnybos atstovais; 13 PMJ vadovais, pavaduotojais ir kt. specialistais.	Jvertinti ar: išduodant licencijas įsitikinama, kad PM teikėjas atitinka reikalavimus; periodiškai vertinamas PM teikėjo atitikimas licencijos reikalavimams; veiksmingas formalių modulių programų vertinimas; sudarytos prielaidos, kad PM programos būtų suderintos su profesiniais standartais; sudarytos prielaidos vertinti neformaliųjų PM programų kokybę; esama kvalifikacijų pripažinimo sistema atitinka ET rekomendaciją; sudarytos prielaidos naujai kvalifikacijų pripažinimo sistemai veikti; pasirengta atlikti PM teikėjų išorės vertinimą; visos PMJ turi vidines kokybės užtikrinimo sistemas.

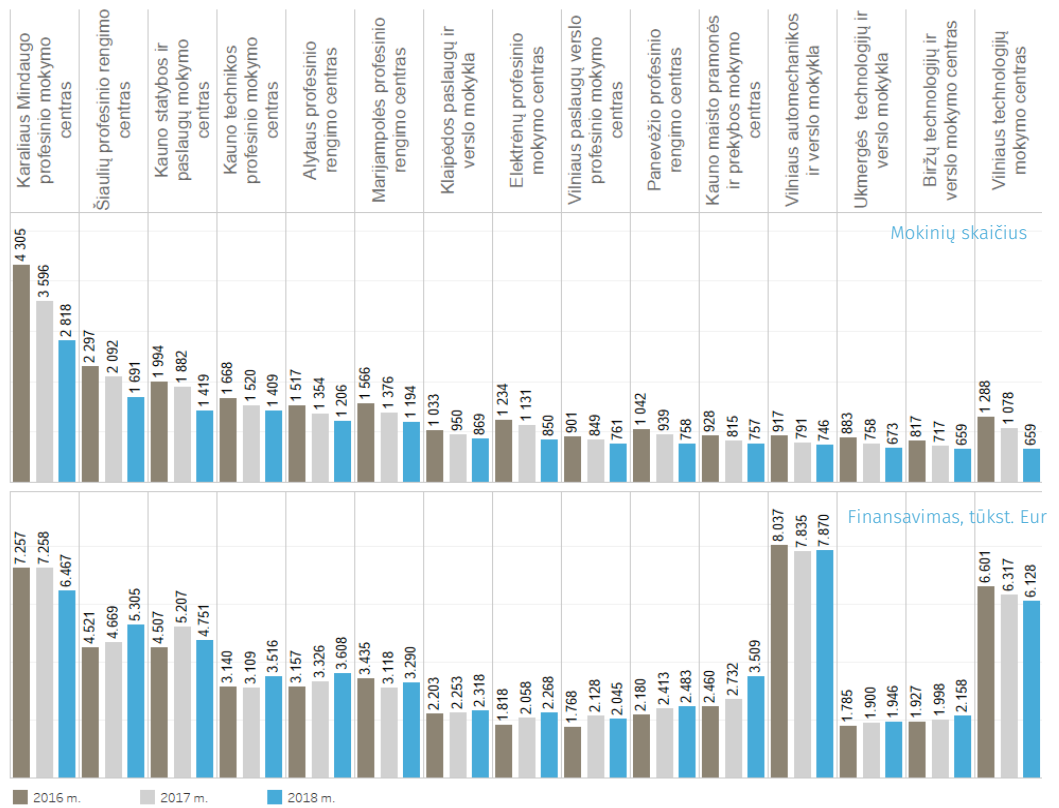
Valstybinio audito ataskaitos
„Ar profesinis mokymas
organizuojamas efektyviai“
3 priedas

Mokinių skaičiaus ir finansavimo (tūkst. Eur) kaita 2016–2018 m. profesinio mokymo įstaigose, vykdančiose pirminį profesinį mokymą

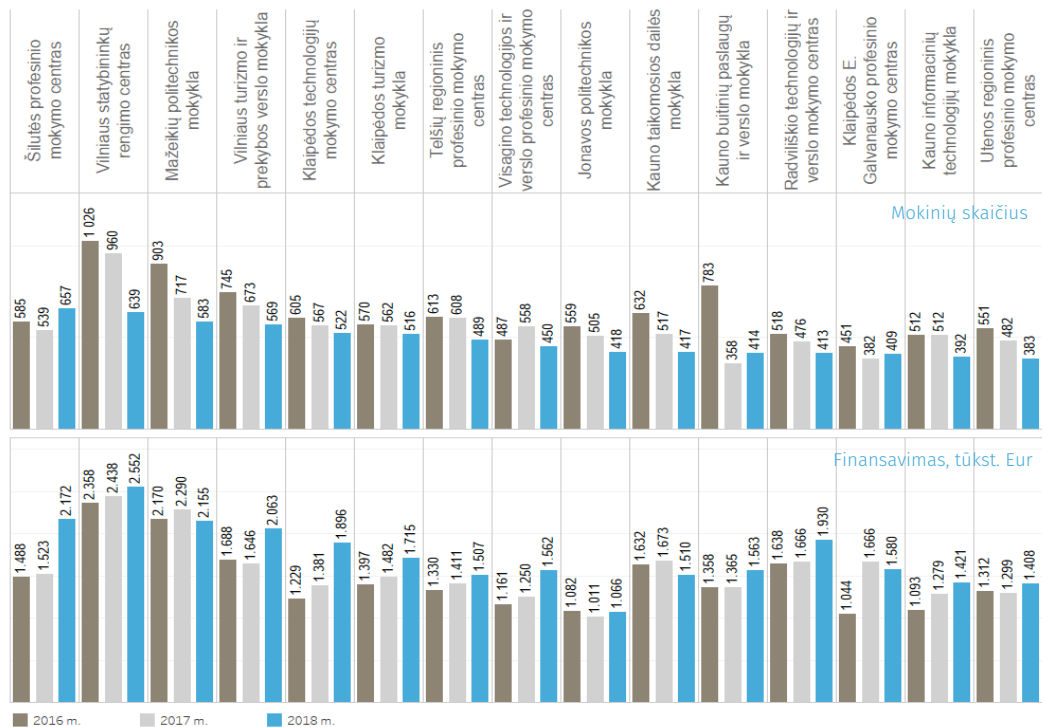
1 pav. Profesinio mokymo įstaigos mažėjančia tvarka pagal 2018 m. spalio 1 d. mokinių skaičių

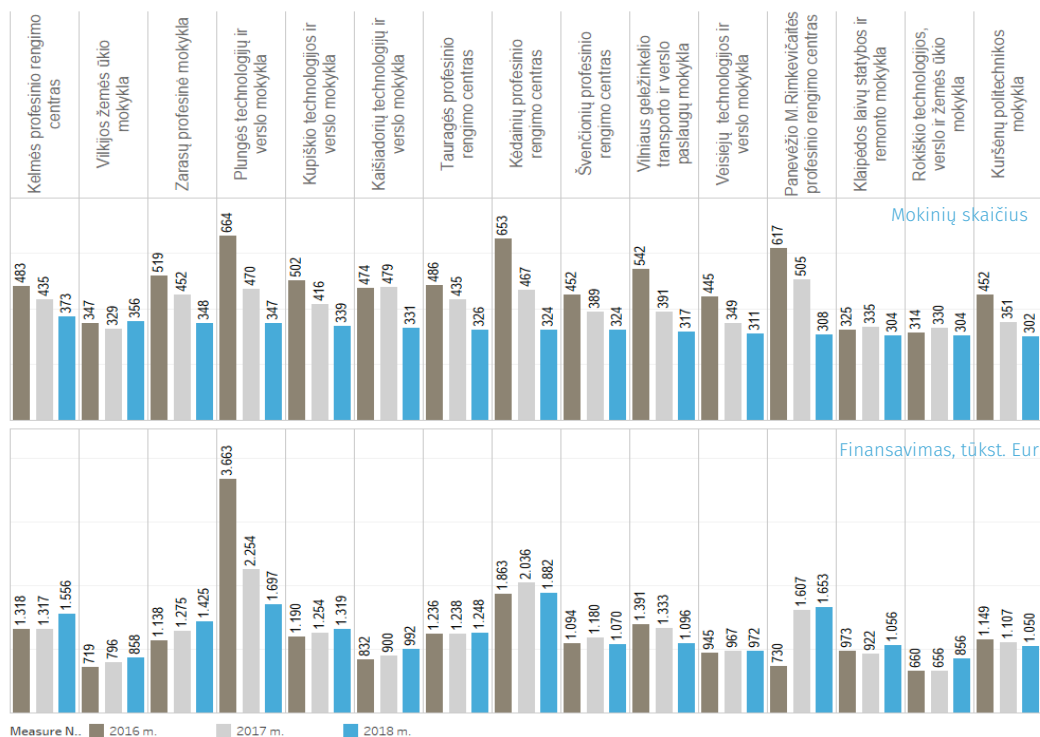
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

2 pav. Profesinio mokymo įstaigos (1–15) mažėjančia tvarka pagal 2018 m. spalio 1 d. mokinių skaičių

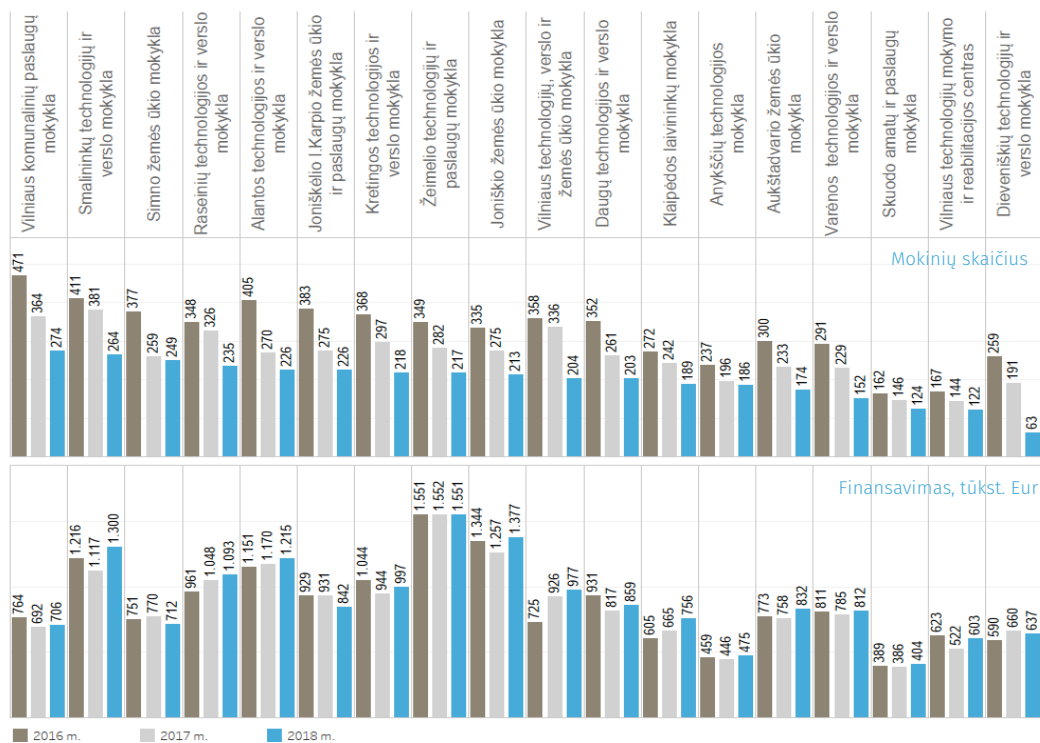
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

3 pav. Profesinio mokymo įstaigos (16–30) mažėjančia tvarka pagal 2018 m. spalio 1 d. mokinių skaičių

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

4 pav. Profesinio mokymo įstaigos (31–45) mažėjančia tvarka pagal 2018 m. spalio 1 d. mokinių skaičių

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

5 pav. Profesinio mokymo įstaigos (46–60) mažėjančia tvarka pagal 2018 m. spalio 1 d. mokinių skaičių

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PMĮ duomenis

NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽŪSTAMI

